

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΔΙΚΑΙΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ
2021-2027

Στρατηγική του Προγράμματος
και
Ανάλυση Προτεραιοτήτων

Σχέδιο προς Διαβούλευση

Ιούνιος 2021

Περιεχόμενα

1	Στρατηγική του Προγράμματος: Κύριες Αναπτυξιακές Προκλήσεις και Πολιτικά Μέτρα.....	3
1.1	Εισαγωγή.....	3
1.2	Προκλήσεις και ευκαιρίες της Δίκαιης Μετάβασης	4
1.3	Αρχιτεκτονική του Προγράμματος ΔΑΜ 2021-2027	7
1.4	Προτεραιότητες του Προγράμματος ΔΑΜ	9
1.5	Περιοχές Παρέμβασης Προγράμματος	9
2	Συνοπτική Αιτιολόγηση Ειδικού Στόχου.....	9
3	Ανάλυση Προτεραιοτήτων	10
3.1	Προτεραιότητα 1: Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας	10
3.2	Προτεραιότητα 2: Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	12
3.3	Προτεραιότητα 3: Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία	14
3.4	Προτεραιότητα 4: Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση	16
3.5	Προτεραιότητα 5: Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας – Ευφυείς Κοινότητες	18
3.6	Προτεραιότητα 6: Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος.....	20
4	Σχέδιο Χρηματοδότησης Προγράμματος.....	22
5	Εταιρική Σχέση	24

1 Στρατηγική του Προγράμματος: Κύριες Αναπτυξιακές Προκλήσεις και Πολιτικά Μέτρα

1.1 Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έως το 2050, θα μηδενίσει τις καθαρές εκπομπές αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, ακολουθώντας τον χάρτη πορείας της «Πράσινης Συμφωνίας» προς μια βιώσιμη ανάπτυξη. Η επίτευξη του στόχου αυτού, επιφέρει ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις στις περιοχές όπου η απασχόληση και το εισόδημα εξαρτώνται έντονα από τα ορυκτά καύσιμα ή από βιομηχανίες υψηλής έντασης εκπομπών. Οι περιοχές αυτές θα πρέπει να αναδιαρθρώσουν στρατηγικά τις οικονομίες τους, ώστε να αναδυθούν νέες βιώσιμες δραστηριότητες ικανές να συντηρήσουν και να ενισχύσουν την οικονομική και κοινωνική δομή.

Ο άνθρακας, κυρίως ο λιγνίτης και ο λιθάνθρακας, παύει σταδιακά να χρησιμοποιείται λόγω του ενεργειακού μίγματος της Ευρώπης σταθερά εδώ και μια τουλάχιστον δεκαετία, για λόγους τόσο περιβαλλοντικούς, όσο και οικονομικούς, κυρίως λόγω της ακριβής τιμολόγησης των δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η σταδιακή εξάντληση της αναπτυξιακής του δυναμικής, είχε ως αποτέλεσμα, ανάλογα με την προνοητικότητα κάθε κράτους-μέλους, τη μείωση ή ακόμα και την κατάρρευση των ρυθμών ανάπτυξης στις επηρεαζόμενες περιοχές. Καθώς πολλές κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν ολοένα και περισσότερο τη δύσκολη αυτή πραγματικότητα, ενώ, ταυτόχρονα, καλούνται να υιοθετήσουν σχέδια για τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια ισχυρή δέσμη μέτρων και πολιτικών απεγκλωβισμού από τον άνθρακα, διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και παραγωγικής αναδιάρθρωσης των περιοχών αυτών. Για τον σκοπό αυτό ένας νέος Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης θα παρέχει την αναγκαία προσαρμοσμένη στήριξη, κυρίως μέσω επενδύσεων στο τρίγωνο γνώσης, εκπαίδευση, έρευνα αιχμής και καινοτομία.

Στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, η Ελλάδα, με το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα δεσμεύτηκε να αφαιρέσει από το ενεργειακό της μίγμα τον λιγνίτη, έως το 2028, καθώς και να αποσύρει σταδιακά μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από πετρέλαιο και ντίζελ στα νησιά, επιταχύνοντας την ηλεκτρική τους διασύνδεση με το ηπειρωτικό σύστημα. Συγχρόνως, η κυβέρνηση ανέθεσε σε δυο Επιτροπές τις οποίες συγκρότησε επί τούτω, να καταρτίσουν και να εφαρμόσουν ένα ολοκληρωμένο εθνικό Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ) με στόχο την αναγέννηση των τοπικών οικονομιών των περιοχών εξόρυξης λιγνίτη, την εξασφάλιση των επηρεαζόμενων θέσεων εργασίας και τη δημιουργία νέων σε νέες δραστηριότητες και, ταυτόχρονα, να εξασφαλίσουν την αναγκαία χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους, από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από ιδιωτικά κεφάλαια. Βραχυπρόθεσμα καταρτίστηκε ένα Ειδικό Μεταβατικό Πρόγραμμα το οποίο κινητοποιεί πόρους από το ΕΣΠΑ 2014-2020, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και το Πράσινο Ταμείο. Στο πλαίσιο αυτό, εκκίνησαν σχεδιασμοί κρίσιμων υποδομών όπως η ολοκλήρωση οδικών διασυνδέσεων, ενώ έχουν δρομολογηθεί και ήδη υλοποιούνται έργα και δράσεις ενίσχυσης των τηλεθερμάνσεων, ψηφιακού μετασχηματισμού, κυκλικής οικονομίας, στήριξης της απασχόλησης, ενίσχυσης των επηρεαζόμενων επιχειρήσεων κ.λπ.

Τα ανωτέρω, συνδυαστικά με το ύψος της χρηματοδότησης που εξασφαλίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έθεσαν αυτομάτως τις περιοχές αυτές στο κέντρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος για κάθε έναν από τους πέντε πυλώνες πολιτικής στους οποίους διαρθρώνεται το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης («καθαρή» ενέργεια, βιομηχανία και εμπόριο, «έξυπνη» αγροτική παραγωγή, βιώσιμος τουρισμός, τεχνολογία και εκπαίδευση).

Στο πλαίσιο αυτό, καταρτίζεται το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΠΔΑΜ) για την περίοδο 2021-2027, προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης 1,6 δις ευρώ, το οποίο περιλαμβάνει τρία αναλυτικά Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης (α) Δυτικής Μακεδονίας, (β) Δήμου Μεγαλόπολης και (γ) Νήσων Αιγαίου και Κρήτης, τα οποία υποδεικνύουν τις περιοχές για τις οποίες θα γίνει χρήση των πόρων σύμφωνα με τους ειδικούς κανόνες και προδιαγραφές της ΕΕ. Συγκεκριμένα, περιγράφουν τη διαδικασία μετάβασης, αιτιολογούν την επιλογή των εδαφών, τεκμηριώνουν τις ανάγκες οικονομικής διαφοροποίησης, κτήσης νέων δεξιοτήτων και περιβαλλοντικής αποκατάστασης και, τέλος, περιγράφουν τις συνέργειες και τη συμπληρωματικότητά τους με τα λοιπά Προγράμματα και δράσεις του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2021-2027, του νέου Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής

Ανάπτυξης. Η κύρια χρηματοδότηση του Προγράμματος θα προέλθει από τον Μηχανισμό Δίκαιης Μετάβασης και συγκεκριμένα από (α) το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, για την ενίσχυση των περιοχών που επηρεάζονται περισσότερο, (β) το Καθεστώς InvestEU, για την μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων και (γ) την Δανειακή Διευκόλυνση του δημόσιου τομέα από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) για την υλοποίηση των αναγκών δημόσιων επενδύσεων κυρίως στον τομέα των υποδομών.

Σημειώνεται, δε, ότι όπου είναι εφικτό, το ΠΔΑΜ θα εξετάζει την δυνατότητα ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ των ωφελούμενων του Προγράμματος με αντίστοιχους ωφελούμενους σε τουλάχιστον ένα ακόμη Κράτος Μέλος, μέσω δράσεων διαπεριφερειακής και διακρατικής συνεργασίας. Στην ίδια κατεύθυνση, θα επιδιωχθεί η διαπεριφερειακή – διασυνοριακή – διακρατική προσέγγιση μέσω της αξιοποίησης από το ΠΔΑΜ, των μη θεσμοθετημένων πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που στοχεύουν στη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια και τη διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα αυτής. Οι πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν τις Λιγνιτικές Περιφέρειες σε μετάβαση (Coal regions in transition), την πρωτοβουλία Καθαρή ενέργεια για τα νησιά της ΕΕ (the Clean energy for EU islands initiative), μέτρα για τον προσδιορισμό και την καλύτερη παρακολούθηση της ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη. Τέλος, το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τη συμμετοχή των περιοχών μετάβασης στη μακροπεριφέρεια Αδριατική – Ιόνιο και στους πυλώνες που συγκροτούν τη στρατηγική της.

1.2 Προκλήσεις και ευκαιρίες της Δίκαιης Μετάβασης

Η πολύχρονη και εντατική εκμετάλλευση του εγχώριου λιγνίτη στη Δυτική Μακεδονία και τη Μεγαλόπολη, παρότι ευεργετική για την εθνική οικονομία αφού εξασφάλισε τον ταχύτατο εξηλεκτρισμό της χώρας, με φθηνή ηλεκτρική ενέργεια για τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία, είχε ευρύτερες συνέπειες στο περιβάλλον, λόγω της δέσμευσης μεγάλων εκτάσεων γης για μεγάλα χρονικά διαστήματα, της αλλοίωσης της μορφολογίας του εδάφους, της διατάραξη της χλωρίδας και της πανίδας, των μετακινήσεων οικισμών καθώς και του συγκοινωνιακού δικτύου, της έκλυσης αερίων ρύπων και σκόνης από τις μεταφορές άγονων υλικών και τέφρας. Παράλληλα, η απασχόληση και το εισόδημα που δημιούργησε η δραστηριότητα της ΔΕΗ Α.Ε. στις περιοχές αυτές επέτρεψαν έναν αδικαιολόγητο εφησυχασμό σε κεντρικό και σε τοπικό επίπεδο, μέχρι τη στιγμή που η ΕΕ άρχισε να προωθεί ενεργά τη στροφή στην πράσινη ενέργεια και να αποθαρρύνει την ηλεκτροπαραγωγή από άνθρακα, με αποτέλεσμα αφενός να εξασθενίσουν ή ακόμα και να εγκαταλειφθούν οι λοιποί παραγωγικοί κλάδοι και αφετέρου, να ανασταλούν οι σχεδιασμοί για τη συγκρότηση ενός πιο ισορροπημένου και βιώσιμου αναπτυξιακού προτύπου.

Για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, στην Ελλάδα, η μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων είναι ιδιαίτερα απαιτητική και μακρά και επηρεάζει άμεσα τις περιοχές εξόρυξης λιγνίτη λόγω της απώλειας θέσεων εργασίας στα λιγνιτωρυχεία, στις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής και, εν γένει, στην αλυσίδα αξίας του λιγνίτη, και έμμεσα, λόγω της οικονομικής ύφεσης που προκαλείται ακριβώς επειδή οι σχετικές δραστηριότητες καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος των τοπικών οικονομιών. Εκτός από την αναγκαιότητα να ληφθούν κατάλληλα, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, αντισταθμιστικά μέτρα τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης, απαιτείται σοβαρή προετοιμασία με διαρθρωτικές και δομικές αλλαγές τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου οι τεράστιες εκτάσεις που θα απελευθερωθούν στα εξορυκτικά πεδία, να απορροπανθούν, να αποκατασταθούν, να αναβαθμιστούν και να οργανωθούν έγκαιρα και κατάλληλα, ώστε να υποδεχθούν νέες οικονομικές δραστηριότητες.

Μια άλλη διακριτή κατηγορία περιοχών που αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις στη μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα, είναι τα νησιά εκείνα τα οποία καλύπτουν τις ενεργειακές τους ανάγκες κυρίως από αυτόνομους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής με καύσιμο το πετρέλαιο, το βαρύ (μαζούτ) ή και το ελαφρύ (ντίζελ). Η παράταση της λειτουργίας των σταθμών αυτών έχει ευρύτερες επιπτώσεις στην εθνική οικονομία, με την επιβάρυνση των λογαριασμών ΥΚΩ λόγω του αυξημένου κόστους παραγωγής και με την εισαγωγή ακριβού πετρελαίου, στον τουρισμό, με την αποθάρρυνση των περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένων δυνητικών επισκεπτών, στην υγεία των τοπικών πληθυσμών, με την αυξημένη τοπικά ατμοσφαιρική ρύπανση, και, τέλος, στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, με την εξάρτηση των νησιών από τους σταθμούς αυτούς, σε συνδυασμό με την ενεργειακή απομόνωση.

Ωστόσο, λόγω του πλήθους των νησιών και, συνεπώς, του κατακερματισμού των εν λόγω σταθμών, οι επιπτώσεις θα είναι περιορισμένες και θα αμβλύνονται περαιτέρω ανάλογα με την πρόοδο των ηλεκτρικών διασυνδέσεων των νησιών με το ηπειρωτικό σύστημα. Οι διασυνδέσεις αυτές, μεταξύ άλλων, θα διευκολύνουν την οικονομικά αποδοτική επίτευξη των φιλόδοξων στόχων ΑΠΕ, μέσω της αξιοποίησης του

σημαντικά υψηλού δυναμικού των ΑΠΕ. Από την άλλη πλευρά, η εγκατάσταση υβριδικών σταθμών στα νησιά που δεν θα διασυνδεθούν θα συμβάλλει στην περαιτέρω διείσδυση μεταβλητών ΑΠΕ αυξάνοντας την απορρόφηση της πλεονάζουσας ενέργειας. Ο τομέας της «πράσινης» ενέργειας μπορεί, επίσης, να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, μέσα από τη δημιουργία νέων αποκεντρωμένων θέσεων εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη τοπικής εμπειρογνομosύνης και τεχνολογίας. Είναι σαφές ότι η μετάβαση των νησιών, χάρη στα φυσικά και πολιτιστικά τους διαθέσιμα, αποτελεί μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την οικονομική τους διαφοροποίηση, προκειμένου να μην εξαρτώνται πλέον σχεδόν αποκλειστικά από τον μαζικό θερινό τουρισμό και την αγορά ακινήτων. Αντίθετα, μια ατελής ή μια ασυνεπής μετάβαση όχι μόνο θα εντείνει την οικονομική αβεβαιότητα, αλλά και θα διευρύνει περαιτέρω τις ανισότητες μεταξύ των νησιών, λαμβάνοντας υπόψη λουιές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν όπως το προσφυγικό ζήτημα, η παράνομη μετανάστευση, η προσβασιμότητα, η παροχή δημόσιων υπηρεσιών κ.ά. Η άμβλυση των παραπάνω επιπτώσεων, προσεγγίζεται μέσω τριών αλληλένδετων διαστάσεων που συνθέτουν τη φυσιογνωμία των περιοχών μετάβασης: το ανθρώπινο δυναμικό, το παραγωγικό κεφάλαιο και το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, με την βαρύτητα να αποδίδεται στον άνθρωπο και την εργασία, δεδομένου ότι η επιδιωκόμενη μετάβαση σε ένα βιώσιμο παραγωγικό πρότυπο απαιτεί περισσότερες και νέες δεξιότητες αναγκαίες για τη δημιουργία καλύτερων θέσεων απασχόλησης. Με την έννοια αυτή, το ανθρώπινο δυναμικό και το παραγωγικό κεφάλαιο αλληλοσυμπληρώνονται. Αντίστοιχα, το περιβάλλον, φυσικό και πολιτιστικό, το οποίο έχει υποβαθμιστεί από την εξορμητική δραστηριότητα και τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής, αποτελεί σημαντική συνιστώσα τόσο για την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, όσο και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Παραγωγικό κεφάλαιο

Τα τελευταία χρόνια συντελείται μια τεχνολογική επανάσταση που επηρεάζει όλους τους παραγωγικούς κλάδους και έχει επιπτώσεις στον διεθνή και τον εθνικό καταμερισμό εργασίας. Για τον λόγο αυτόν, άλλωστε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την υποστηρίζει θεσμικά και χρηματοδοτικά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι νέες τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας από εναλλακτικές πηγές που καθιστούν τις ανανεώσιμες μορφές φθηνότερες και ευρύτερα διαθέσιμες, οι εξελίξεις στον τομέα της αποθήκευσης της ανανεώσιμης ενέργειας, οι οποίες συμβάλλουν στην ενεργειακή ασφάλεια, όπως και οι εξελίξεις στους κλάδους των υλικών που βελτιώνουν την ενεργειακή αποδοτικότητα, η ανάπτυξη ψηφιακών τεχνολογιών διανεμημένων ισοζυγίων (distributed ledger technologies), οι οποίες μετριάζουν την ανάγκη για αναβαθμίσεις ή για την κατασκευή μεγάλων υποδομών κ.ά. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται και η σχετικά πρόσφατη δημοσίευση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (8 Ιουλίου 2020) της στρατηγικής για το υδρογόνο, με την οποία τονίζεται η σημασία του (καθαρού) πράσινου υδρογόνου και της αλυσίδας αξίας του ως καταλυτών για την υλοποίηση επενδύσεων σε πλήθος βιομηχανικών κλάδων. Ανάλογες στρατηγικές αναπτύσσονται και σε άλλους τομείς, όπως η κυκλική οικονομία και η βιομηχανία (industry 4.0) με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της απασχόλησης, ιδίως στη μετά την πανδημία Covid-19 νέα εποχή.

Η χρονική στιγμή είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης και τα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και την Κρήτη. Οι περιοχές αυτές, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές σε στρατηγικούς τομείς ανάπτυξης, όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η κυκλική και η ψηφιακή οικονομία, μπορούν να πρωταγωνιστήσουν στον ενεργειακό και παραγωγικό μετασχηματισμό της χώρας αξιοποιώντας τις παραπάνω τεχνολογικές εξελίξεις και τις αναδυόμενες από αυτές ευκαιρίες, μέσα από την διαφοροποίηση του παραγωγικού τους προτύπου, με στόχο την προσέλκυση νέων δραστηριοτήτων και τη δημιουργία νέων, περισσότερων και καλύτερων, θέσεων εργασίας.

Στον τομέα της παραγωγής καθαρής ενέργειας, οι περιοχές αυτές αθροίζουν, έκαστη αναλόγως των χαρακτηριστικών και των δυνατοτήτων της, όλα τα αναγκαία στοιχεία για την επίτευξη του στόχου αυτού, όπως εξειδικευμένο εργατικό και τεχνικό δυναμικό, ενεργειακά δίκτυα, εδάφη, υδάτινους πόρους, αιολικό και ηλιακό δυναμικό, καθώς και κοινωνίες εξοικειωμένες με βιομηχανικές υποδομές μεγάλης κλίμακας. Η ανασύνταξη των περιοχών αυτών ως ενεργειακών κόμβων, η δημιουργία βιομηχανικών και επιχειρηματικών πάρκων και η σχεδιαζόμενη παροχή ισχυρών επενδυτικών κινήτρων μέσω του Προγράμματος ΔΑΜ 2021 – 2027, θα συμβάλουν στην προσέλκυση επιχειρήσεων σε ανερχόμενους κλάδους. Παράλληλα, οι τοπικές επιχειρήσεις μπορούν να επεκτείνουν την πελατειακή τους βάση πέρα από την τοπική και εγχώρια αγορά, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που έχει δημιουργήσει η αναδιάρθρωση των περιφερειακών και των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας λόγω της πανδημίας Covid-19 με σκοπό την ενσωμάτωσή τους σε αυτές, υπό την προϋπόθεση

βεβαίως ενσωμάτωσης καινοτομιών στα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, πέραν του ψηφιακού εκσυγχρονισμού και της αναγκαίας εξωστρέφειας που καλούνται να επιδείξουν. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι τα νησιά μπορούν να αναδειχθούν σε πρωτοπόρους στην εφαρμογή των νέων αυτών τεχνολογιών στην ενέργεια, την κυκλική οικονομία, τις ψηφιακές τεχνολογίες, επαναπροσδιορίζοντας ακόμη και του τουριστικό τους προϊόν.

Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται η σημασία του προαναφερθέντος τριγώνου γνώσης (εκπαίδευση, έρευνα αιχμής και καινοτομία) στον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση του παραγωγικού μοντέλου, με την ενεργοποίηση των περιφερειακών και τοπικών ακαδημαϊκών και ερευνητικών δομών και υποδομών, αλλά και με την προσέλκυση ανάλογων δομών που θα κριθούν ικανές να παράσχουν εξειδικευμένη γνώση στις επιχειρήσεις και στο τοπικό ανθρώπινο δυναμικό.

Το Πρόγραμμα ΔΑΜ θα ενισχύσει τη σύνδεση των επιχειρήσεων με τους ερευνητικούς εκείνους φορείς, οι οποίοι διαθέτουν κατάλληλες δομές και υποδομές για την ανάπτυξη και προώθηση διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και την ανάπτυξη ερευνητικών και επιχειρηματικών υποδομών που θα διευκολύνουν τον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής βάσης των επιχειρήσεων, την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και την προσέλκυση νέων «πράσινων» επιχειρήσεων, τη δημιουργία Ζώνης Καινοτομίας, εκκολαπτηρίων επιχειρήσεων, βιομηχανικών περιοχών, επιχειρηματικών πάρκων, κ.λπ.

Ανθρώπινο δυναμικό

Βασική προτεραιότητα της ΔΑΜ αποτελεί η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Για τις ανάγκες της κατάρτισης του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ, ολοκληρώθηκε επεξεργασία στοιχείων ανεργίας που διατηρεί η ΔΕΗ και ο ΟΑΕΔ, η οποία ανέδειξε μεγάλο αριθμό ανέργων και εν δυνάμει επηρεαζόμενων εργαζομένων με πολυετή πείρα και τεχνικές δεξιότητες σχετικές με τον τομέα της ενέργειας. Αν και η παρουσία τους αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα, η επιτυχία της μετάβασης θα κριθεί από την ύπαρξη ανθρώπινου δυναμικού καταρτισμένου σε νέες δεξιότητες προσαρμοσμένες στην αναμενόμενη ζήτηση.

Υπό το πρίσμα αυτό, μελετήθηκαν το επίπεδο εκπαίδευσης και οι δεξιότητες των εργαζομένων, οι ειδικότητες, τα επαγγέλματα και το είδος των θέσεων εργασίας που επηρεάζονται, ενώ αντιστοιχήθηκε η προσφορά με τη ζήτηση που αναμένεται να δημιουργήσουν οι παραπάνω εξελίξεις και προοπτικές, κυρίως στους τομείς της πράσινης, της γαλάζιας και της ψηφιακής οικονομίας. Ακολούθως, προσδιορίστηκαν οι ανάγκες και αναδείχθηκαν οι πλέον κατάλληλες παρεμβάσεις για να επιτευχθεί η οικονομική διαφοροποίηση και, συνακόλουθα, η Δίκαιη Μετάβαση. Στόχος είναι οι νέες θέσεις εργασίας που θα δημιουργηθούν να αυξήσουν την απασχόληση και την αυταπασχόληση και να λειτουργήσουν ανασχετικά στην ανεργία, αποτρέποντας ταυτόχρονα τη διαρροή νέων επιστημόνων (brain drain) και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού προς το εξωτερικό.

Στο πλαίσιο αυτό, το Πρόγραμμα ΔΑΜ 2021-2027, συμπληρωματικά προς τις παθητικές πολιτικές εισοδηματικής στήριξης και κοινωνικής προστασίας (πρώρη συνταξιοδότηση, κινητικότητα, κοινωνικές μεταβιβάσεις), θα στηρίξει ενεργητικές πολιτικές της αγοράς εργασίας, όπως η απόκτηση νέων δεξιοτήτων (skilling), η αναβάθμιση υφιστάμενων (upskilling) και η επανειδίκευση (reskilling), η διευκόλυνση για την αναζήτηση εργασίας, η υποστήριξη για την εναρμόνιση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και η διευκόλυνση για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Ιδιαίτερη έμφαση θα αποδοθεί στην προώθηση των ανέργων και των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας, αλλά και στους εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους, των οποίων η θέση εργασίας ή η δραστηριότητα επηρεάζεται από τη μετάβαση. Για την διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των ανωτέρω πολιτικών, θα ενισχυθούν και θα κρίνονται με ιδιαίτερα αυστηρούς όρους ως προς την επάρκειά τους, όλοι οι φορείς, δημόσιοι και ιδιωτικοί, οι οποίοι ενδιαφέρονται να παράσχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και διασύνδεσης με την αγορά εργασίας.

Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

Το φυσικό περιβάλλον στη Δυτική Μακεδονία και τη Μεγαλόπολη έχει πληγεί από την μακροχρόνια εξορυκτική δραστηριότητα και τη λειτουργία των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής, ενώ στα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και την Κρήτη η ποιότητά του έχει υποβαθμιστεί από τη λειτουργία των αυτόνομων πετρελαϊκών σταθμών παραγωγής, την υπερκατανάλωση των φυσικών πόρων κατά την άσκηση της τουριστικής δραστηριότητας και την εκτός σχεδίου δόμηση.

Οι δράσεις αποκατάστασης των εδαφών στα εξορυκτικά πεδία και αναβάθμισης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος πρωτίστως στις ηπειρωτικές περιοχές, αλλά και στα νησιά, βραχυπρόθεσμα θα ενισχύσουν την

απασχόληση, ενώ, μακροπρόθεσμα, πέραν της απόδοσης των εδαφών αυτών σε νέες χρήσεις, θα δημιουργήσουν, συνδυαστικά με τις νέες τεχνολογίες επίλυσης και διαχείρισης περιβαλλοντικών προβλημάτων, νέες ανάγκες εξειδίκευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων σε τομείς όπως η περιβαλλοντική αποκατάσταση, η κυκλική οικονομία, οι αφαλατώσεις, η ανάπτυξη υβριδικών συστημάτων κ.ά. Τέλος, η προστασία και η ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου, αναμένεται να συμβάλουν καθοριστικά στη βιώσιμη ανάπτυξη κλάδων, όπως ο τουρισμός και ο αγροδιατροφικός τομέας, όσο και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των επηρεαζόμενων περιοχών.

Διδάγματα από την Προγραμματική Περίοδο 2014 – 2020 και τη διεθνή εμπειρία

Παρόλο που κατά την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, δεν υπήρξε αντίστοιχο Πρόγραμμα ΔΑΜ, αναγνωρίστηκαν οι κυριότεροι παράγοντες που δύνανται να επιφέρουν καθυστερήσεις στην εφαρμογή του Προγράμματος ΔΑΜ, βάσει της εμπειρίας των υπολοίπων προγραμμάτων της τρέχουσας ΠΠ και παράλληλα, αξιοποιήθηκαν οι κατευθύνσεις του Οδικού Χάρτη για την απολιγνιτοποίηση, που συνέταξε η Παγκόσμια Τράπεζα για τη Δυτική Μακεδονία. Ορισμένοι από τους παράγοντες των καθυστερήσεων αφορούν στον σύνολο των προγραμμάτων και θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα σε κεντρικό επίπεδο, ακόμη και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής (πολύπλοκες προβλεπόμενες διαδικασίες ένταξης, υλοποίησης και διαχείρισης δράσεων, ιδίως των δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων, που αποθαρρύνουν τη συμμετοχή των δυνητικών Δικαιούχων, και επιφέρουν σημαντικές καθυστερήσεις κατά την υλοποίηση των εγκεκριμένων έργων, χρονοβόρα εξασφάλιση απαραίτητων μελετών και αδειών, προκειμένου να εκκινήσουν τα έργα, όπως άδειες αποκατάστασης, τεχνικές μελέτες, κ.ά.). Κάποιοι από τους παράγοντες των καθυστερήσεων σχετίζονται με τα ίδια τα προγράμματα και τους δικαιούχους (έλλειψη ενός προσδιορισμένου χρονοδιαγράμματος έκδοσης προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων χρηματοδότησης που δεν επιτρέπει στους δυνητικούς Δικαιούχους να ωριμάσουν εγκαίρως τις προτάσεις τους, ύπαρξη ομοειδών προσκλήσεων σε διαφορετικά προγράμματα, που δημιουργεί συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των προσκλήσεων, περιορισμένη επιχειρησιακή και διοικητική ικανότητα των Δικαιούχων πράξεων, η οποία δύναται να οφείλεται σε παράγοντες όπως το περιορισμένο πλήθος στελεχών, η περιορισμένη θεματική και διαχειριστική τεχνογνωσία, κ.ά.). Για τους παράγοντες αυτής της κατηγορίας λαμβάνεται μέριμνα για την αντιμετώπισή τους, μέσω του καθορισμού κριτηρίων διαχωρισμού μεταξύ των προγραμμάτων, της σύστασης της ΜΕΤΑΒΑΣΗ Α.Ε. για την υποστήριξη των Δικαιούχων στην ωρίμανση και υλοποίηση πράξεων, κ.ο.κ. Τέλος, η Παγκόσμια Τράπεζα έχει κάνει ορισμένες συστάσεις για τη Δυτική Μακεδονία, οι οποίες εκτιμούμε ότι αφορούν και στην περίπτωση της Μεγαλόπολης, π.χ. όσον αφορά στη σύσταση ενός οχήματος ειδικού σκοπού για τις αποκαταστάσεις. Οι συστάσεις αυτές έχουν ληφθεί σοβαρά υπόψη κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος και έχουν γίνει τα απαραίτητα προκαταρκτικά βήματα.

1.3 Αρχιτεκτονική του Προγράμματος ΔΑΜ 2021-2027

Στο πλαίσιο της κατάρτισης του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ, συγκεντρώθηκαν και συσχετίστηκαν εισροές από πολλές και έγκυρες πηγές, ολοκληρώθηκε η επεξεργασία και η σύνθεσή τους και διαμορφώθηκε ένα πλαίσιο αρχών και ένα γενικό πλαίσιο στρατηγικής το οποίο εξειδικεύτηκε με συνέπεια σε συγκεκριμένους στόχους και αναπτυξιακές επιλογές καθώς και τρόπους υλοποίησης για την επίτευξη των στόχων αυτών. Συγκεκριμένα, σχεδιάστηκε ένα συνεκτικό πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση των τοπικών οικονομιών των περιοχών μετάβασης, μέσα από την αύξηση των επενδύσεων ανταγωνιστικού χαρακτήρα, σε τομείς όπως η «καθαρή» ενέργεια, η βιομηχανία και το εμπόριο, η «έξυπνη» αγροτική παραγωγή, ο βιώσιμος τουρισμός, η τεχνολογία και η εκπαίδευση, με κύριο στόχο τη δίκαιη αναπτυξιακή τους μετάβαση. Μεταξύ των αναγκαίων προϋποθέσεων για την επίτευξη του κύριου αυτού στόχου είναι η επίλυση των διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω τομείς, η προώθηση ή και η αναδιάρθρωση των υποδομών που τους τέμνουν, καθώς και ο σχεδιασμός ενός συστήματος διακυβέρνησης ικανού να εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα του προγραμματισμού, της διαχείρισης και της υλοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, η Συντονιστική Επιτροπή θα εισηγείται ολοκληρωμένες λύσεις στην Κυβερνητική Επιτροπή στην οποία μετέχουν Υπουργοί στην αρμοδιότητα των οποίων εμπίπτουν όλοι οι παραπάνω τομείς.

Στην περίπτωση των νήσων, ο ενεργειακός σχεδιασμός, όσο και τα επιμέρους οικονομικά, κοινωνικά και εδαφικά τους χαρακτηριστικά απαιτούν μια διαφοροποιημένη στρατηγική για τη δίκαιη αναπτυξιακή τους μετάβαση. Προς αυτή την κατεύθυνση, ακολουθείται μια προσέγγιση ομαδοποίησης των νήσων με βάση την προοπτική τους για διασύνδεση με την ηπειρωτική Ελλάδα, τον μόνιμο πληθυσμό και τις τοπικές

δημογραφικές τάσεις αλλά και την τουριστική κίνηση που εξυπηρετούν. Η ομαδοποίηση δημιουργεί προϋποθέσεις για τη συντονισμένη αντιμετώπιση περιοχών υπό το πρίσμα κοινών αναγκών και για την εξεύρεση συνεργατικών και συμπληρωματικών λύσεων.

Εκτός από την ενσωμάτωση των παραπάνω κατευθύνσεων, η στρατηγική του Προγράμματος ΔΑΜ, ακολουθεί τις κατευθύνσεις των Εδαφικών Σχεδίων της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης, όπως και τις αρχικές κατευθύνσεις του Εδαφικού Σχεδίου της άτυπης Χωρικής Ενότητας Νήσων Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης, ενώ το Πρόγραμμα αναπτύσσεται στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης ακολουθώντας, εν πολλοίς, τις επιλογές πολιτικής που έχουν αναφερθεί στο σχέδιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2021-2027 για το ΤΔΜ, διασφαλίζοντας, παράλληλα, συνέργειες και συμπληρωματικότητα με τους Ειδικούς Στόχους των υπολοίπων Ταμείων.

Ειδικότερα, οι επιλογές πολιτικής στον Ειδικό Στόχο για το ΤΔΜ επικεντρώνονται στους εξής πυλώνες:

- στον πυλώνα της Επιχειρηματικότητας [προτεραιότητα 1], με εστίαση αφενός στο μετασχηματισμό και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων επιχειρήσεων, οι οποίες χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων, και αφετέρου, στην ίδρυση και προσέλκυση νέων επιχειρήσεων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και οδηγούν σε οικονομική διαφοροποίηση, εκσυγχρονισμό και μετασχηματισμό του υφιστάμενου παραγωγικού μοντέλου,
- στον πυλώνα της Έρευνας και Καινοτομίας [προτεραιότητα 1], με εστίαση στη σύνδεσή της με την παραγωγή, την προώθηση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας τεχνολογιών, καθώς και την ανάπτυξη ερευνητικής δραστηριότητας ιδίως σε τομείς εθνικής σημασίας, όπου οι περιφέρειες διαθέτουν σχετική εξειδίκευση,
- στον πυλώνα της Ενέργειας [προτεραιότητα 2], με εστίαση στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, σε συστήματα και υποδομές οικονομικά προσιτής «καθαρής» ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών αποθήκευσης, καθώς και σε επενδύσεις για την παραγωγή θερμότητας, υπό την προϋπόθεση ότι τροφοδοτούνται αποκλειστικά από ανανεώσιμες πηγές,
- στον πυλώνα της Περιβαλλοντικής Αναγέννησης [προτεραιότητες 3 και 5], με εστίαση στην αποκατάσταση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων, την αλλαγή χρήσης τους, την προστασία των οικοσυστημάτων και του φυσικού περιβάλλοντος, την ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας προς την κατεύθυνση της πρόληψης και της μείωσης των οικιακών αποβλήτων, καθώς και της επαναχρησιμοποίησης, της επισκευής και της ανακύκλωσης των υλικών των ρυπασμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων και των αποβλήτων των νέων παραγωγικών επενδύσεων,
- στον πυλώνα των Ανθρωπίνων Πόρων [προτεραιότητα 4], με εστίαση στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανεπίδειξη (upskilling & reskilling) των εργαζομένων των επιχειρήσεων που χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων, καθώς και των ατόμων που έχασαν τη δουλειά τους λόγω της μετάβασης, τη σύνδεσή τους με τις ανάγκες των νέων επιχειρήσεων και την υποστήριξη τους κατά την αναζήτηση εργασίας, αλλά και σε επενδύσεις σε υποδομές για τους σκοπούς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διευκόλυνσης της ένταξης στην αγορά εργασίας, καθώς και για τους σκοπούς φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων,
- στον πυλώνα της Ψηφιακής Μετάβασης [προτεραιότητες 1, 2, 3, 4 και 5], με εστίαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό των υφιστάμενων επιχειρήσεων οι οποίες χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων, την ενίσχυση νέων επιχειρήσεων στον κλάδο των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, την ανάπτυξη ψηφιακών λύσεων στους τομείς της «πράσινης» οικονομίας, την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων των επιχειρήσεων που κυρίως χρειάζονται στήριξη για τη μετάβαση στην οικονομία μηδενικών ρύπων, την ανάπτυξη και πιστοποίηση δεξιοτήτων για τη δημιουργία νέων επαγγελματιών πληροφορικής,
- στον πυλώνα της Ποιότητας Ζωής [προτεραιότητα 5], με εστίαση στην ανάπτυξη υποστηρικτικών ψηφιακών υποδομών και υπηρεσιών ευφυών κοινοτήτων, την υλοποίηση επενδύσεων στην έξυπνη και βιώσιμη τοπική κινητικότητα, συμπεριλαμβανομένης της απαλλαγής του τομέα των τοπικών μεταφορών και των υποδομών του από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και σε επενδύσεις που συνιστούν τμήμα Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων και παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα στις περιοχές παρέμβασης.

1.4 Προτεραιότητες του Προγράμματος ΔΑΜ

Λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες των Εδαφικών Σχεδίων και το πεδίο εφαρμογής του ΤΔΜ (άρθρο 8), το Πρόγραμμα ΔΑΜ διαρθρώνεται αρχιτεκτονικά στις ακόλουθες 6 Προτεραιότητες.

1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας,
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα,
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία,
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου,
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας - Ευφυείς κοινότητες,
6. Τεχνική Βοήθεια

Η Αρχιτεκτονική του Προγράμματος οριστικοποιήθηκε μετά την υιοθέτηση των Κανονισμών της περιόδου 2021-2027, λαμβάνοντας υπόψη τις εισροές από τους φορείς της εταιρικής σχέσης κατά τη διαβούλευση των Εδαφικών Σχεδίων, τις κατευθύνσεις της αρμόδιας υπηρεσίας για το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2021-2027 (ΕΥΣΣΑ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, και, τέλος, τις διευκρινίσεις και προτάσεις των αρμόδιων Γενικών Διευθύνσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1.5 Περιοχές Παρέμβασης Προγράμματος

Οι περιοχές παρέμβασης του Προγράμματος Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης καθορίζονται στα τρία Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης, με βάση τα συγκεκριμένα κριτήρια που προβλέπονται στην πρόταση Κανονισμού για τη θέσπιση του ΤΔΜ. Συγκεκριμένα, οι περιοχές αυτές αφορούν:

- Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας
- Στους Δήμους Μεγαλόπολης, Γορτυνίας, Τρίπολης και Οιχαλίας της περιφέρειας Πελοποννήσου
- Στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
- Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
- Στην περιφέρεια Κρήτης

Οι περιοχές αυτές εντάσσονται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, με την εξαίρεση της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, που ανοίκει στις περιφέρειες μετάβασης.

2 Συνοπτική Αιτιολόγηση Ειδικού Στόχου

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) θέτει ως στόχο την παύση λειτουργίας των λιγνιτικών μονάδων έως το 2028, με ενδιάμεσο ορόσημο την απόσυρση μονάδων που αντιπροσωπεύουν το 80% της εγκατεστημένης ισχύος το 2023.

Το ΤΔΜ επικεντρώνεται στη στήριξη αφενός των εξαρτώμενων από την εξόρυξη και καύση λιγνίτη για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας περιοχών, αφετέρου σε νησιωτικές περιοχές εξαρτώμενες από την καύση μαζούτ και ντήζελ. Ο ακριβής χωρικός προσδιορισμός των επηρεαζόμενων περιοχών και η σχετική τεκμηρίωση γίνεται στο πλαίσιο των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης.

1. Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και συγκεκριμένα στις περιφερειακές ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας λειτουργούν 4 λιγνιτικοί θερμοηλεκτρικοί σταθμοί συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 3750 MW (περίπου το 40% της συνολικής εγκατεστημένης θερμικής ισχύος ή το 20% της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος στο διασυνδεδεμένο σύστημα της χώρας). Η περιφέρεια ΔΜ παρουσιάζει ισχυρές προοπτικές ανάπτυξης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών και της αποθήκευσης ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της περιοχής πράσινου υδρογόνου. Επίσης διαθέτει αξιόπιστο οδικό δίκτυο διαπεριφερειακών μεταφορών, ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς, δυνατότητα ανάπτυξης του αγροδιατροφικού τομέα, ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης απορριμμάτων, εκπαιδευτικές και ερευνητικές υποδομές.

2. Στην περιφέρεια Πελοποννήσου και συγκεκριμένα στον Δήμο Μεγαλόπολης λειτουργούν επιφανειακά ορυχεία λιγνίτη που τροφοδοτούν δυο θερμικούς σταθμούς της ΔΕΗ, συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 600 MW. Η εξόρυξη και οι συναφείς δραστηριότητες προσδιορίζουν καθοριστικά τα μεγέθη της απασχόλησης και το εισόδημα της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης.

Στα πλεονεκτήματα της ευρύτερης περιοχής που μπορούν να της προσδώσουν αναπτυξιακή δυναμική, συγκαταλέγονται η εγγύτητά της με την Αθήνα και με σημαντικές πύλες εισόδου της χώρας, η λειτουργία ΒΙ.ΠΕ, η προοπτική λειτουργίας Επιχειρηματικού Πάρκου εφοδιαστικής αλυσίδας, σημαντικές τουριστικές περιοχές - αρχαιολογικά μνημεία - πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και αγροτικό τοπίο, σημαντικό ενεργειακό παραγωγικό δυναμικό από ΑΠΕ με δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης.

Η διακοπή της λιγνιτικής δραστηριότητας οδηγεί σε σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στις επηρεαζόμενες περιοχές, όπου οι κλάδοι Ενέργειας-Εξόρυξης αποτελούν την κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα.

Στις περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου και Βορείου Αιγαίου, η σταδιακή κατάργηση των αναποτελεσματικών και πολύ ρυπογόνων Αυτόνομων Σταθμών Ηλεκτροπαραγωγής που χρησιμοποιούν μαζούτ και ντίζελ, θα έχει μικρότερο αντίκτυπο στις τοπικές κοινωνίες. Η αστικοποίηση, ο έντονος εποχικός τουρισμός και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής απειλούν την οικονομική και κοινωνική συνοχή των νησιών. Οι κλάδοι έντασης απασχόλησης είναι το εμπόριο και ο τριτογενής τομέας, με έμφαση στον τουρισμό. Επίσης στην οικονομία των περιοχών συνεισφέρουν ουσιαστικά οι τομείς: γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, υδατοκαλλιέργειες, αγροδιατροφή, μεταποίηση (κυρίως τροφίμων), με τις θαλάσσιες μεταφορές να έχουν κομβικό ρόλο.

Στην ανάπτυξη και υποστήριξη των ανωτέρω τομέων και δραστηριοτήτων σημαντική θα είναι η συνεισφορά του ΤΔΜ στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας “GReco Islands” για το – μεταξύ άλλων – «πρασίνισμα»/ ενεργειακή αυτονομία επιλεγμένων νησιών (μικρών και μη-διασυνδεδεμένων) στη βάση και της εμπειρίας για την ενεργειακή αυτονομία με ΑΠΕ της Τήλου.

3 Ανάλυση Προτεραιοτήτων

3.1 Προτεραιότητα 1: Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας

Η προτεραιότητα 1 επικεντρώνεται στον επιδιωκόμενο οικονομικό εκσυγχρονισμό και μετασχηματισμό των πληττόμενων περιοχών, μέσω της προσέλκυσης νέων επενδύσεων, της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων και της προώθησης του καινοτόμου μετασχηματισμού των υφιστάμενων επιχειρήσεων, που εδρεύουν στην περιοχή ή μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς τους έχει σχέση με την περιοχή και τις δραστηριότητες της ΔΕΗ και στην ουσιαστική συμβολή στην πολιτική ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας μέσω της εστίασης στην παραγωγή και προώθηση προϊόντων/ υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ειδικά στην περίπτωση των νησιών, οι σχετικές δραστηριότητες στοχεύουν στον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος.

Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες

Η κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει δράσεις οι οποίες υποστηρίζουν την ανάπτυξη της καινοτομίας, της εξωστρέφειας, του ψηφιακού μετασχηματισμού και της ανταγωνιστικότητας με όρους προστιθέμενης αξίας των επιχειρήσεων και την αποτελεσματική διασύνδεση τους με το σύστημα Έρευνας και Καινοτομίας, με έμφαση σε τομείς προτεραιότητας της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, στους οποίους στοχεύει και η περιφερειακή στρατηγική (ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική οικονομία, τουρισμός, γαλάζια οικονομία στην περίπτωση των νησιών, πολιτισμός, ΤΠΕ, κ.ο.κ.), όπως και τις διεπαφές (nexus) μεταξύ μη κοινών τομέων των δύο στρατηγικών (π.χ. υλικά μπαταριών, ηλιακών πάνελ, ανεμογεννητριών, κ.ά.).

Η κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει επίσης την υποστήριξη της ίδρυσης νεοφυών και νέων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων δράσεων δημιουργίας εκκολλημένων επιχειρήσεων και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών καθώς και την αντιμετώπιση της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού υψηλών προσόντων στις τοπικές επιχειρήσεις και τη συγκράτησή τους στην περιφέρεια (π.χ. βιομηχανικά μεταπτυχιακά, κ.ά.), για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση **δύο εμβληματικών έργων**, που σηματοδοτούν τον παραγωγικό μετασχηματισμό και τη στροφή της περιφέρειας στην έρευνα και την καινοτομία:

- της **Ζώνης Καινοτομίας στη Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας**, που έχει αναφορές στη μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας (start-up pathway) και για την οποία εκπονείται ήδη μελέτη σκοπιμότητας,
- του **Πράσινου Κέντρου Δεδομένων και Υπερυπολογιστή Δυτικής Μακεδονίας ΕΔΥΤΕ**, έργο του Εθνικού Δικτύου Υποδομών Τεχνολογίας και Έρευνας, ενός από τους μεγαλύτερους τεχνολογικούς φορείς της χώρας, που θα αποτελέσει μέρος της υπολογιστικής υποδομής της ΕΔΥΤΕ (R&E Cloud), συμβάλλοντας στην επέκταση των δυνατοτήτων παροχής προηγμένων υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους, αλλά και την υποστήριξη λειτουργικότητας ανάκαμψης από καταστροφή.

Τέλος, στην **Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας προβλέπεται η δημιουργία ενός ταμείου καινοτομίας (Innovation Fund)** για την πρόσθετη χρηματοδότηση νεοφυών και καινοτόμων επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται ή σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν στην περιοχή.

Ενδεικτικές δράσεις είναι οι εξής:

- Σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα, μέσω συνεργασιών μεταξύ Επιχειρήσεων, Πανεπιστημίων & Ερευνητικών Φορέων.
- Δημιουργία και ενίσχυση καινοτομικών συστάδων και κέντρων ικανοτήτων για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας.
- Χρηματοδότηση κατοχύρωσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον ΟΒΙ και τον ΕΡΟ.
- Κουπόνια έρευνας και καινοτομίας.
- Στήριξη για την ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων (startups) και τεχνοβλαστών υψηλής έντασης γνώσης (spin off- spin out).
- Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών, innovation hubs, coworking spaces, κόμβων καινοτομίας, κλπ.
- Θερμοκοιτίδες και εκκολαπτήρια νέων επιχειρηματιών με παροχή υπηρεσιών στήριξης και δικτύωσης με επιχειρήσεις και άλλες θερμοκοιτίδες, Πανεπιστήμια και Ερευνητικού Φορείς, Κόμβοι Καινοτομίας.

Υπογραμμίζεται, ότι για τις παραπάνω δράσεις ανάλογα και με τις περιοχές παρέμβασης στις οποίες απευθύνονται, θα υπάρξει θεματική εστίαση (ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική οικονομία, τουρισμός, γαλάζια οικονομία, πολιτισμός, ΤΠΕ, κ.ο.κ.), σε πλήρη συμβατότητα με τους τομείς προτεραιότητας της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης καθώς και της εκάστοτε αντίστοιχης περιφερειακής στρατηγικής.

Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Η κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες πλήττονται από τη μετάβαση στην οικονομία μηδενικών ρύπων, προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική διαφοροποίηση, ο εκσυγχρονισμός και ο μετασχηματισμός του υφιστάμενου παραγωγικού προτύπου. Όπως και στην περίπτωση της έρευνας και καινοτομίας, εκτός από τις επιχειρήσεις στις παρακμάζουσες δραστηριότητες, όπως αυτές ορίζονται στο οικείο εδαφικό, προωθούνται δράσεις σε δυναμικούς τομείς. Ως τέτοιοι αναγνωρίζονται οι τομείς προτεραιότητας της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, στους οποίους στοχεύει και η κάθε περιφερειακή στρατηγική (ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική οικονομία, τουρισμός, γαλάζια οικονομία στην περίπτωση των νησιών, πολιτισμός, ΤΠΕ, κ.ο.κ.), όπως και οι διεπαφές μεταξύ τομέων.

Επίσης, η κατηγορία περιλαμβάνει δράσεις για τον πράσινο μετασχηματισμό των επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων δράσεων μετασχηματισμού αυτών προς μια κυκλική οικονομία) από τη λειτουργία τους μέχρι τις διαδικασίες στη γραμμή παραγωγής προϊόντων. Πέραν του πράσινου μετασχηματισμού, η εν λόγω κατηγορία παρέμβασης προωθεί και τον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων, προκειμένου να αξιοποιήσουν τα οφέλη της μετά-COVID 19 εποχής.

Ακόμη, περιλαμβάνει την υποστήριξη της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας σε τομείς όπως ενέργεια, ΤΠΕ, περιβάλλον-κυκλική οικονομία, κ.ο.κ., τη στήριξη επιχειρήσεων του τουριστικού κλάδου για την εξάλειψη των διαρθρωτικών αδυναμιών, προκειμένου να ενδυναμωθεί η τοπική επιχειρηματικότητα και να διευκολυνθεί η μετάβαση, καθώς και την ενίσχυση επιχειρήσεων στον κλάδο του πολιτισμού, προκειμένου να αναδειχθούν η πολιτιστική κληρονομιά, το φυσικό περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής.

Επισημαίνεται ότι η κατηγορία περιλαμβάνει τόσο την ενίσχυση των υφιστάμενων επιχειρήσεων όσο και την ίδρυση νέων επιχειρήσεων στους δυναμικούς τομείς της κάθε περιφέρειας.

Ενδεικτικές δράσεις είναι οι εξής:

- Υποστήριξη της αναβάθμισης/εκσυγχρονισμού, της διαφοροποίησης και της μετατροπής υφιστάμενων επιχειρήσεων όλων των μεγεθών (εκτός των μεγάλων επιχειρήσεων), που ανήκουν στους παρακμάζοντες τομείς του οικείου ΕΣΙΔ και στους τομείς προτεραιότητας εθνικής σημασίας της Περιφέρειας (όπως, πράσινη ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική οικονομία).
- Ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων όλων των μεγεθών (εκτός των μεγάλων επιχειρήσεων), οι οποίες ανήκουν στους παρακμάζοντες τομείς του οικείου ΕΣΙΔ και στους τομείς προτεραιότητας εθνικής σημασίας της Περιφέρειας (όπως, πράσινη ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική οικονομία), με απώτερο σκοπό τη βελτίωση τη εξωστρέφειας τους, τη συμμετοχή τους σε περιφερειακές και διεθνείς αλυσίδες προστιθέμενης αξίας και εν γένει, την ισχυροποίηση της ανταγωνιστικής τους θέσης στη διεθνή αγορά.
- Ενίσχυση της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων σε καινοτόμα επιχειρηματικά σχέδια (σε τομείς όπως ενέργεια, ΤΠΕ, περιβάλλον-κυκλική οικονομία, τουρισμός, πολιτισμός, κ.ο.κ.).

- Ενσωμάτωση σε αλυσίδες αξίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Προώθηση της ψηφιακής καινοτομίας επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων ψηφιακών επιχειρήσεων.

Υποδομές επιχειρηματικότητας

Η κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει την υποστήριξη της βελτίωσης υφιστάμενων οργανωμένων χωρικών υποδοχών παραγωγικών δραστηριοτήτων στη Δυτική Μακεδονία και την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης και τη δημιουργία νέων στις υποβαθμισμένες εκτάσεις και εγκαταστάσεις της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης που αποκαθίστανται, προκειμένου να διευκολυνθεί η εγκατάσταση των επιχειρήσεων που θα επιδιώξουν να ωφεληθούν από τα νέα κίνητρα, αλλά και οι δράσεις κυκλικής οικονομίας. Όσον αφορά ειδικά στους νέους υποδοχείς, ο σημερινός σχεδιασμός αναφέρεται σε επιχειρηματικά και εμπορευματικά πάρκα και πάρκα κυκλικής οικονομίας στις περιφερειακές ενότητες της Κοζάνης και της Φλώρινας και στον Δήμο Μεγαλόπολης, τα οποία αποτελούν εμβληματικά έργα.

Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας

Η κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει την υποστήριξη της δημιουργίας παραγωγικών επενδύσεων σημαντικής κλίμακας στις λιγνιτικές περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης, έχοντας ως απώτερο σκοπό τον παραγωγικό μετασχηματισμό των πληττόμενων περιοχών και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στις περιοχές αυτές.

Επισημαίνεται, ότι στην εν λόγω κατηγορία παρέμβασης θα μπορούν να υποστηριχθούν και παραγωγικές επενδύσεις από επιχειρήσεις εκτός των ΜΜΕ σύμφωνα με το άρθρο 8 του Καν. ΤΔΜ, με την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω επενδύσεις να έχουν εγκριθεί ως μέρος των εδαφικών σχεδίων δίκαιης μετάβασης.

Βασικές ομάδες στόχου:

- Υφιστάμενες επιχειρήσεις στους παρακαμάζοντες τομείς του οικείου ΕΣΙΑ και στους τομείς προτεραιότητας εθνικής σημασίας της Περιφέρειας
  - Νέες επιχειρήσεις
  - Νεοφυής επιχειρήσεις και τεχνοβλαστοί υψηλής έντασης γνώσης
  - Συμπράξεις επιχειρήσεων & ερευνητικών κέντρων
  - Πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα
  - Φορείς στήριξης επιχειρηματικότητας & καινοτομίας
- Οργανωμένοι χωρικοί υποδοχής επιχειρηματικότητας & καινοτομίας

3.2 Προτεραιότητα 2: Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα κυρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2019 με την [Απόφαση Κυβερνητικού Συμβουλίου υπ. Αριθμ. 4/2019 \(ΦΕΚ 4893/Β/31-12-2019\)](#). Σε αυτό παρουσιάζεται ένας αναλυτικός οδικός χάρτης για την επίτευξη συγκριμένων ενεργειακών και κλιματικών στόχων έως το έτος 2030. Επίσης, η Ελλάδα υποστηρίζει σθεναρά τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας για το 2050, και έχει αναπτύξει τη [Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για το 2050](#), που περιλαμβάνει σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Στο σενάριο βάσης επιτυγχάνονται οι στόχοι του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα για το 2030, οπότε επιταχύνονται τα μέτρα για την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η στρατηγική διερευνά επιλογές που φιλοδοξούν να διατηρηθεί η άνοδος της θερμοκρασίας πολύ κάτω από τους 2°C και να καταβληθούν προσπάθειες για την επίτευξη αύξησης κατά 1,5°C. Στα δύο σενάρια που είναι συμβατά με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της (εκπομπές μείον απορροφήσεις) κατά 95% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990.

Από την κύρωση του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα έχουν συντελεστεί τεκτονικές αλλαγές σε θεσμικό και τεχνολογικό επίπεδο στον τομέα της ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής. Η [Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας](#) αναφέρει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εξετάσει και θα προτείνει την αναθεώρηση, όπου είναι απαραίτητο, της σχετικής ενεργειακής νομοθεσίας έως τον Ιούνιο του 2021. Η προκαταρκτική Συμφωνία για τον Κανονισμό για έναν [Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο](#) αναφέρει ότι η αναθεώρηση θα έχει ως στόχο την επίτευξη τουλάχιστον 55 % μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του

θερμοκηπίου έως το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Ομοίως, το [Σχέδιο Κλιματικών Στόχων για το 2030](#) προτείνει τον ίδιο στόχο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εργάζεται στη δέσμη μέτρων για την ενέργεια και το κλίμα “Fit for 55”, για την ευθυγράμμιση της σχετικής νομοθεσίας με τον στόχο της μείωσης του καθαρού ισοζυγίου εκπομπών κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030 σε σχέση με το 1990. Πρόκειται για έναν πολύ πιο φιλόδοξο κλιματικό στόχο της ΕΕ-27 για μείωση των εκπομπών, σε σχέση με τον στόχο του 40 %, που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα.

Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστήριξε ενεργά τον στόχο για τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 55 % έως το 2030, καθώς με άλλα εννέα κράτη - μέλη της ΕΕ-27 κατέθεσε σχετικό κείμενο θέσεων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2020. Την ίδια στιγμή, παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις σε σχέση με τα παραπάνω, συμπεριλαμβανομένων των εξελίξεων για την ταξινομία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον τομέα του υδρογόνου και τα επίπεδα των τιμών CO₂ στο χρηματιστήριο ενέργειας. Αντιλαμβάνεται πλήρως την κλιμακούμενη φιλοδοξία για το κλίμα σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο και διαμορφώνει τις ενεργειακές προτάσεις της για το σύνολο της επικράτειας και τις περιοχές μετάβασης, λαμβάνοντας υπόψη την επαρκή κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της χώρας και την εξασφάλιση του χαμηλότερου δυνατού κόστους για τους καταναλωτές.

Το πλέγμα των δράσεων της προτεραιότητας 2 θα υποστηρίξει τη μετάβαση των ενισχύομενων περιοχών του Προγράμματος σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Ειδικά στην περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας οι δράσεις αυτές είναι συνδεδεμένες με τις δράσεις επιχειρηματικότητας, έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας (προτεραιότητα 1), κατάρτισης και επανακατάρτισης (προτεραιότητα 4), καθώς επιδιώκεται η ανάδειξή της σε εναλλακτικό ενεργειακό κόμβο για το σύνολο της ελληνικής επικράτειας και η καθετοποίηση της ενεργειακής αλυσίδας αξίας. Στην περίπτωση της Μεγαλόπολης, η μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών θα προσφέρει εναλλακτική απασχόληση έως την έναρξη της λειτουργίας του επιχειρηματικού και εμπορευματικού παρκου και θα συνεισφέρει στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Στην περίπτωση των νησιών¹ οι σχετικές δράσεις θα βοηθήσουν στη διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα.

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Μέσω των δράσεων της κατηγορίας αυτής επιδιώκεται η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού δυναμικού (νοικοκυριά, δημόσια κτίρια και υποδομές και επιχειρήσεις), η προώθηση της αυτονομίας με αξιοποίηση των ΑΠΕ (π.χ. φωτοβολταϊκά σε στέγες) για αυτοπαραγωγή και συστημάτων αποθήκευσης στη Δυτική Μακεδονία και την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης. Με μικρότερα ποσά χρηματοδοτούνται σχετικές δράσεις στα νησιά (πλην των Greco Islands).

Στο πλαίσιο της παρούσας κατηγορίας θα ενισχυθούν δράσεις που θα βελτιώσουν την ενεργειακή απόδοση του υφιστάμενου κτιριακού δυναμικού (νοικοκυριά, δημόσια κτίρια και υποδομές, επιχειρηματικές μονάδες). Ενδεικτικές δράσεις της εν λόγω κατηγορίας παρεμβάσεων είναι:

- Ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων γραφείων και κτιρίων παραγωγικών μονάδων, συμπεριλαμβανομένης της αυτοπαραγωγής.
- Ενεργειακές αναβαθμίσεις κατοικιών, για την αντιμετώπιση της ενεργειακής πενίας, συμπεριλαμβανομένης της αυτοπαραγωγής.
- Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων οδοφωτισμός).
- Στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη συστημάτων θέρμανσης ή/και δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας ή/και συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας.

Καθαρή Ενέργεια

Μέσω των δράσεων της κατηγορίας αυτής επιδιώκεται η προώθηση της διείσδυσης των καθαρών μορφών ενέργειας και η μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος των τηλεθερμάνσεων στη Δυτική Μακεδονία, καθώς και η προώθηση αντίστοιχων πιλοτικών έργων στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης και τα νησιά (π.χ. πιλοτικά έργα τηλεθέρμανσης μέσω αξιοποίησης των γεωθερμικών πεδίων χαμηλής και μέσης ενθαλπίας). Ενδεικτικές δράσεις της εν λόγω κατηγορίας παρεμβάσεων είναι:

---

¹ Οι δράσεις που είναι σχετικές με τα Greco Islands περιλαμβάνονται στην προτεραιότητα 5.

- Υποστήριξη της υλοποίησης του εμβληματικού έργου «Κόμβος Καινοτομίας για το Η2 και την Αποθήκευση Ενέργειας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας».
- Κατασκευή μονάδων θέρμανσης ή/και ψύξης με αντλίες θερμότητας και ΑΠΕ (ηλιοθερμία, γεωθερμία, βιομάζα, κ.λπ.) για τηλεθερμάνσεις και θερμικές χρήσεις, εν γένει, καθώς και συμπληρωματικές δράσεις που καθιστούν τις λύσεις αυτές αποδοτικότερες (π.χ. μονάδες δέσμευσης ή/και αξιοποίησης CO2 σε υφιστάμενες τηλεθερμάνσεις που χρησιμοποιούν αποκλειστικά ΑΠΕ με στόχο να καταστήσει τις τηλεθερμάνσεις ουδέτερες, κ.ά.).

Έξυπνη ενέργεια (συστήματα, δίκτυα, εξοπλισμός αποθήκευσης και ηλεκτροκίνησης)

Η παρούσα κατηγορία προωθεί δράσεις για την ενσωμάτωση έξυπνων λύσεων ενεργειακών συστημάτων διαχείρισης ενέργειας, συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας και την αναβάθμιση δικτύων για την εξυπηρέτηση της προσδοκώμενης αυξημένης ισχύς ενέργειας μέσω ΑΠΕ. Ενδεικτικές δράσεις της παρούσας κατηγορίας είναι:

- Αναβάθμιση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, χαμηλής, μέσης, υψηλής και υπερυψηλής τάσης για την αύξηση της εγκατεστημένης ισχύς ΑΠΕ.
- Ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων (αισθητήρες, IT συστήματα), και δικτύων μεγιστοποίησης της αποτελεσματικότητας και μείωσης του ενεργειακού κόστους, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της θέρμανσης και ψύξης.
- Ανάπτυξη εγκαταστάσεων αποθήκευσης ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ, συμπεριλαμβανομένων των μικρών εγκαταστάσεων οικιακών και εμπορικών μονάδων.
- Προώθηση ηλεκτροκίνησης/ κίνησης με καθαρά καύσιμα και ανάπτυξη δικτύων φόρτισης και ανεφοδιασμού.

Βασικές ομάδες στόχου:

- Επιχειρήσεις
- Ιδιώτες -Νοικοκυριά
- ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- Οργανισμοί Δημοσίου
- Ερευνητικά κέντρα

3.3 Προτεραιότητα 3: Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία

Στον πυρήνα της προτεραιότητας 3 βρίσκεται η υλοποίηση παρεμβάσεων για την αναγέννηση, απορρύπανση και αποκατάσταση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων και την υλοποίηση των αναγκαίων συναφών υποδομών, που θα στηρίξουν τη μετάβαση των περιοχών της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις λαμβάνουν χώρα στις περιφερειακές ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας, καθώς και στον Δήμο Μεγαλόπολης, όπου βρίσκονται τα λιγνιτικά πεδία.

Παράλληλα θα υποστηριχθεί η ενίσχυση έργων κυκλικής οικονομίας μεγάλης κλίμακας. Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και εναρμόνισε τη νομοθεσία της με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Ειδικά στις λιγνιτικές περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας είναι ανάγκη η στροφή προς ένα νέο παραγωγικό πρότυπο να μην δημιουργήσει νέα προβλήματα στο περιβάλλον και γι' αυτό προωθείται η ανακύκλωση των παραπροϊόντων των ανανεώσιμων πηγών και της αποθήκευσης ενέργειας (φωτοβολταϊκά πάνελ, μπαταρίες) και η αποδοτική διαχείριση των πόρων και ειδικότερα του νερού. Στη Δυτική Μακεδονία οι εν λόγω δράσεις διευκολύνονται από την ύπαρξη σημαντικής εξειδίκευσης στη διαχείριση αποβλήτων και στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης από την ύπαρξη σημαντικών βιομηχανικών συγκεντρώσεων. Επίσης, προωθούνται παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων σε όλες τις περιφέρειες, συμπληρωματικά προς τα υπόλοιπα προγράμματα.

Τέλος, σημαντική είναι και προώθηση μέτρων αποδοτικής διαχείρισης των φυσικών πόρων στη Δυτική Μακεδονία και την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης, ιδίως των υδατικών πόρων, που έχουν μεγάλη σημασία για τις επιδιωκόμενες βιομηχανικές χρήσεις. Η Δυτική Μακεδονία διαθέτει πλούσιους πόρους γλυκών υδάτων (~60% των επιφανειακών γλυκών υδάτων της χώρας). Ένα ικανοποιητικό μερίδιο των

υδάτινων μαζών έχουν καλή οικολογική και χημική κατάσταση. Υπάρχει πρόσβαση σε πόσιμο νερό υψηλής ποιότητας. Ωστόσο, αναμένεται να ενταθούν τα ζητήματα λειψυδρίας λόγω της κλιματικής αλλαγής, ενώ είναι χρήσιμο να οι εν λόγω πόροι να διαφυλαχθούν τόσο για την ύδρευση άλλων περιοχών της χώρας, όσο και για τη στήριξη ενός νέου αειφορικού μοντέλου ανάπτυξης.

Στην περίπτωση των νησιών οι πόροι είναι περιορισμένοι και οι ανάγκες ιδιαίτερα μεγάλες, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Ως εκ τούτου, στις προτεινόμενες δράσεις συμπεριλαμβάνονται και οι μονάδες αφαλάτωσης.

Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία

Η συγκεκριμένη κατηγορία παρέμβασης περιλαμβάνει τις αποκαταστάσεις – αναπροσαρμογή υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων, συμπεριλαμβανομένων και των πράσινων υποδομών, αντιπλημμυρικών έργων και δράσεων αποκατάστασης, διαχείρισης και παρακολούθησης της βιοποικιλότητας και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Κυκλική Οικονομία

Η παρούσα κατηγορία περιλαμβάνει παρεμβάσεις που εξυπηρετούν την προώθηση της κυκλικής οικονομίας και μέτρων διαχείρισης απορριμμάτων, οι οποίες ενδεικτικά αφορούν στα εξής:

- Επενδύσεις στη Δυτική Μακεδονία για την επαναχρησιμοποίηση, την επισκευή και την ανακύκλωση των αποβλήτων των νέων παραγωγικών επενδύσεων, όπως η δημιουργία μονάδας ανακύκλωσης φωτοβολταϊκών πάνελ, η δημιουργία μονάδας ανακύκλωσης μπαταριών, κ.ο.κ., καθώς και για την επανάχρηση λυματολάσπης.
- Ολοκληρωμένη διαχείριση οικιακών αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας πράσινων σημείων και γωνιών ανακύκλωσης υψηλής αισθητικής, σε όλες τις περιφέρειες.

Ορθολογική χρήση φυσικών πόρων

Η παρούσα κατηγορία περιλαμβάνει τις ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης για την αντιμετώπιση διαρροών.
- Αξιοποίηση σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών για την εφαρμογή έξυπνων συστημάτων άρδευσης χώρων αστικού πρασίνου, ψηφιακή χαρτογράφηση και διαχείριση των δικτύων ύδρευσης.
- Επαναχρησιμοποίηση νερού από τις Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων για την άρδευση του αστικού πρασίνου.
- Κατασκευή Μονάδων Αφαλάτωσης στις νησιωτικές περιοχές παρέμβασης.
- Ψηφιακά υδρόμετρα, αυτοματισμοί συστημάτων υδροδότησης, κ.ά.

Βασικές ομάδες στόχου:

- ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- Επιχειρήσεις
- Πληθυσμός περιοχών παρέμβασης

3.4 Προτεραιότητα 4: Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση

Η Προτεραιότητα 4 θέτει ως άμεσο στόχο την αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών συνεπειών της μετάβασης στην οικονομία μηδενικών ρύπων, ενώ παράλληλα προκρίνει παρεμβάσεις για την ανάπτυξη και προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού σε δεξιότητες, επαγγέλματα και κλάδους που σχετίζονται με τις νέες παραγωγικές δραστηριότητες που πρόκειται να ενισχυθούν στο πλαίσιο των προηγούμενων προτεραιοτήτων. Βασικοί στόχοι είναι η διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και η συγκράτηση της ανεργίας, ειδικά σε περιοχές και πληθυσμιακές ομάδες που πλήττονται πιο έντονα, αλλά και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε νέες ειδικότητες με θετική επίπτωση στο εισόδημα και την ΑΠΑ καθώς και η δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης μεριμνώντας για τη διασφάλιση της ισότητας, της ένταξης και της μη-διάκρισης.

Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές

Η προτεραιότητα 4 περιλαμβάνει μέτρα άμεσης στήριξης και προώθησης της απασχόλησης για το ανθρώπινο δυναμικό που πλήττεται από την απολιγνιτοποίηση και αντιμετωπίζει κίνδυνο απώλειας θέσης εργασίας ή βρίσκεται ήδη σε καθεστώς ανεργίας. Αυτά τα μέτρα θα έχουν ως στόχο τη διατήρηση των θέσεων εργασίας μέσω προγραμμάτων επιδότησης θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις, προγραμμάτων συμβουλευτικής, κατάρτισης και επανακατάρτισης ανέργων, πρώην εργαζομένων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν λόγω της απολιγνιτοποίησης στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου, κ.α. Ενδεικτικές δράσεις:

- Ειδικό Πρόγραμμα προεργασίας για ανέργους νέους, ηλικίας 18-29 ετών σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού, δημοσίου και κοινωνικού τομέα, που ασκούν τακτικά οικονομική δραστηριότητα σε περιοχές των Περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου.
- Δράσεις Συμβουλευτικής – Κατάρτισης και Απασχόλησης.
- Πρόγραμμα επιχορήγησης εργασιακής μετεγκατάστασης ανέργων για την απασχόληση σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον Δήμο Μεγαλόπολης της Περιφέρειας Πελοποννήσου και στους Δήμους των ΠΕ Κοζάνης και ΠΕ Φλώρινας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.
- Ειδικό Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων, πρώην εργαζομένων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν λόγω της απολιγνιτοποίησης.
- Ολοκληρωμένα προγράμματα προώθησης στην απασχόληση για εργαζόμενους σε επισφαλείς θέσεις εργασίας (Δράσεις Συμβουλευτικής – Κατάρτισης, Απασχόλησης, ίδρυσης επιχείρησης).

Προώθηση της απασχόλησης

Στο πλαίσιο ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης θα υλοποιηθούν στοχευμένες δράσεις για ανέργους, μακροχρόνια ανέργους, αυταπασχολούμενους και εργαζόμενους σε επισφαλείς θέσεις εργασίας, κυρίως μέσα από προγράμματα επαγγελματικής συμβουλευτικής, επαγγελματικής κατάρτισης σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας, δίνοντας έμφαση σε πράσινες και ψηφιακές δεξιότητες, επιδότησης νέων θέσεων εργασίας, προώθησης της επιχειρηματικότητας για αυταπασχολούμενους και δράσεων προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας. Επίσης θα υλοποιηθούν δράσεις επιδότησης θέσεων εργασίας για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και την καλύτερη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής καθώς και προγράμματα για την επιδότηση θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στον τομέα της Πράσινης Ενέργειας. Ειδικά για τις Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου και Βορείου Αιγαίου επιπλέον τομείς θα είναι η Γαλάζια Ενέργεια και ο βιώσιμος τουρισμός.

Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

Για τις περιοχές απολιγνιτοποίησης σημαντική θα είναι επίσης η προώθηση δράσεων για την καλλιέργεια νέων και αναβάθμιση υφιστάμενων δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού σε τομείς όπως οι ΑΠΕ, οι περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις και η διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων καθώς και σε βιομηχανικές ειδικότητες ανάλογα με τις νέες επενδύσεις θα πραγματοποιηθούν. Στο Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο, καθώς και στην Κρήτη, έμφαση θα δοθεί στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την κατάρτιση των εργαζομένων σε τομείς που θα προωθήσουν την υλοποίηση ή/και υποστήριξη έργων του ενεργειακού τομέα και των «πράσινων» υποδομών για τη διαφύλαξη των πολύτιμων υπηρεσιών των ευαίσθητων νησιωτικών οικοσυστημάτων, αλλά και σε τομείς της πράσινης ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας. Παράλληλα στο πλαίσιο ενίσχυσης του ψηφιακού μετασχηματισμού όλων των περιοχών θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις κατάρτισης και επανακατάρτισης σε ψηφιακές δεξιότητες και τεχνολογίες αιχμής. Πιο συγκεκριμένα, έμφαση θα δοθεί σε δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης και πιστοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, σε ψηφιακές εφαρμογές έξυπνης πόλης και επιχειρηματικότητας. Μάλιστα τα προγράμματα κατάρτισης και

επανακατάρτισης θα υλοποιούνται τόσο κατά την περίοδο της ανάπτυξης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων όσο και κατά τη διάρκεια λειτουργίας των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές και περιφερειακές ανάγκες σε δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού.

Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων

Για την ομαλή προσαρμογή των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στην αλλαγή του παραγωγικού υποδείγματος θα υλοποιηθούν προγράμματα συμβουλευτικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση καθώς και υποστήριξη στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων διαχείρισης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, με έμφαση στην καλλιέργεια και ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και των εφαρμογών σε τεχνολογίες αιχμής.

Κοινωνικοοικονομική ένταξη

Για τη **διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση των ίσων ευκαιριών** και της ενεργού συμμετοχής στην κοινωνία θα υλοποιηθούν εξειδικευμένα προγράμματα συμβουλευτικής υποστήριξης και ενδυνάμωσης σε τοπικό επίπεδο, με απώτερο στόχο την προώθηση στην απασχόληση των ατόμων που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού για τις περιοχές που πλήττονται από την απολιγνιτοποίηση. Στο πλαίσιο αυτό θα προωθηθεί η υλοποίηση εξατομικευμένων υπηρεσιών συμβουλευτικής υποστήριξης και επαγγελματικής καθοδήγησης για την προετοιμασία των ωφελούμενων στην αγορά εργασίας, με έμφαση σε νέους εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΑΕΚ), άνεργες μητέρες, μακροχρόνια ανέργους, οικονομικά μη ενεργά άτομα, άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικό αποκλεισμό, κ.λπ..

Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών για επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στις περιοχές της απολιγνιτοποίησης αποτελεί μια σημαντική πρόκληση. Στο πλαίσιο αυτό, το εμβληματικό έργο του ΟΑΕΔ για την αναβάθμιση των σχολών μαθητείας στις περιοχές απολιγνιτοποίησης περιλαμβάνει δράσεις για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων, τον εκσυγχρονισμό του εργαστηριακού εξοπλισμού, την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων σπουδών σε πράσινα επαγγέλματα καθώς και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Η αναβάθμιση των ΕΠΑ.Σ. αναμένεται να συμβάλει στην ποιοτική αναβάθμιση των εργαστηρίων των εκπαιδευτικών δομών και κατ'επέκταση στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε σύγχρονες ειδικότητες ζητούμενες από την αγορά εργασίας που οδηγούν στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φάσματος της ανεργίας. Επίσης επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση των χρηστών και επισκεπτών των συγκροτημάτων σε θέματα αειφορίας.

Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας

Με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού θα ενισχυθούν οι υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας με έμφαση στα παιδιά και τους ηλικιωμένους για τις περιοχές που πλήττονται από την απολιγνιτοποίηση. Ειδικότερα, προβλέπεται η αναβάθμιση των κοινωνικοπρονοιακών δομών, ο εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και η προσαρμογή των ωρών λειτουργίας στις ανάγκες των εργαζόμενων, υποστηρίζοντας την ομαλή μετάβαση των άνεργων γονιών στην αγορά εργασίας, αλλά και τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής για τους εργαζόμενους.

Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού

Για την ανάπτυξη και εμπέδωση περιβαλλοντικής συνείδησης θα σχεδιαστούν και θα υλοποιηθούν προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων για εργαζόμενους, εργοδότες και ανέργους με αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος, τις πράσινες μορφές ενέργειας, την πράσινη οικονομία, τη γαλάζια οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα. Τα προγράμματα αυτά θα διαφοροποιούνται θεματικά ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της κάθε περιφέρειας.

Βασικές ομάδες στόχου:

- οι άνεργοι (μακροχρόνιοι, νέοι, νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΑΕΚ), μητέρες, γυναίκες, αυτπαπασχολούμενοι, κλπ),
- οι εργαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένων εργαζομένων σε επισφαλείς θέσεις εργασίας,
- οι επιχειρήσεις,
- οι εργοδότες
- τα άτομα με χαμηλές δεξιότητες,
- τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

και γενικότερα το ανθρώπινο δυναμικό των περιοχών παρέμβασης που αναζητά ευκαιρίες απασχόλησης, επαγγελματικής κατάρτισης ή επανακατάρτισης, συμβουλευτικής και συναφών υποστηρικτικών υπηρεσιών.

3.5 Προτεραιότητα 5: Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας – Ευφυείς Κοινότητες

Η προτεραιότητα 5 επιδιώκει να αναδείξει τις θετικές συνέπειες της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης στην οικονομία μηδενικών ρύπων σε μία κλίμακα άμεσα αντιληπτή από τον πολίτη. Σημειώνεται ότι η υλοποίηση των ευφυών κοινοτήτων πραγματοποιείται με δράσεις που περιλαμβάνονται στις προτεραιότητες 2, 3, 5, αν και στην 5 περιλαμβάνονται οι βασικές απαιτούμενες παρεμβάσεις.

Ποιότητα ζωής στις αστικές περιοχές

Υλοποίηση παρεμβάσεων χωρικής ανάπτυξης στο πλαίσιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (BAA), καθώς και άλλων παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα (π.χ. Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας) στους σημαντικότερους οικισμούς των περιφερειακών ενότητων Κοζάνης και Φλώρινας και στον Δήμο Μεγαλόπολης. Οι συγκεκριμένες περιοχές επιλέγονται κατά προτεραιότητα, καθώς υφίστανται τις επιπτώσεις της διττής κοινωνικο-οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Πρόκειται για τις περιοχές που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία και τις μονάδες παραγωγής ενέργειας και όπου εκτός από έργα περιβαλλοντικής εξυγίανσης, είναι ανάγκη να προωθηθούν σύγχρονες λύσεις για την ανάδειξή τους και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων (ανάδειξη του πολιτισμού, δημιουργία αστικών θυλάκων χωρίς αυτοκίνητα, περιοχές ήπιας κυκλοφορίας και χαμηλών ταχυτήτων κίνησης οχημάτων)..

Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις στις αγροτικές και νησιωτικές περιοχές

Όσον αφορά στη Δυτική Μακεδονία και τη Μεγαλόπολη, η κατηγορία περιλαμβάνει παρεμβάσεις που, επίσης, αφορούν στις περιοχές που βρίσκονται πλησιέστερα στα λιγνιτικά πεδία. Συνεπώς, υλοποιούνται παρεμβάσεις αποκλειστικά στις περιφερειακές ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας, στο πλαίσιο της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ) Λιμνών και Ποταμών της Δυτικής Μακεδονίας, καθώς και αποκλειστικά στον Δήμο Μεγαλόπολης, στο πλαίσιο της επικείμενης ΟΧΕ Πολιτισμού της περιφέρειας Πελοποννήσου.

Όσον αφορά στις **νησιωτικές περιοχές**, η κατηγορία περιλαμβάνει παρεμβάσεις κυρίως στις περιοχές των νησιών της πρωτοβουλίας Greco Islands στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, αντικείμενο σχετικής πρωτοβουλίας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας σε συνεργασία με την DG Regio.

Τα νησιά αυτά δέχονται σημαντικές πιέσεις από την κλιματική αλλαγή και τη χωρικά εστιασμένη ανθρώπινη δραστηριότητα, ιδίως δε το κύκλωμα τουρισμός - οικιστική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα εμφανίζουν αναπτυξιακή υστέρηση, αλλά και αναξιοποίητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η πρωτοβουλία επικεντρώνεται στην ολοκληρωμένη μετάβαση μικρών νησιών προς την κλιματική ουδετερότητα με παράλληλη τόνωση των τοπικών οικονομιών. Η οικονομική ανάπτυξη προκύπτει μέσω της ανάδειξης μίας πράσινης και αειφόρου εικόνας που ανταποκρίνεται στο ολοένα και αυξανόμενο ρεύμα περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένων τουριστών. Συνεπώς, η πράσινη μετάβαση στην προκείμενη περίπτωση στοχεύει να αποτελέσει ανταγωνιστικό τουριστικό πλεονέκτημα και κατ' επέκταση διέξοδο προς μία βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη μικρών νησιών χωρίς πληθώρα υφιστάμενων αναπτυξιακών επιλογών.

Η πράσινη αναπτυξιακή προοπτική των Greco Islands επηρεάζεται άμεσα από το πλάνο των ηλεκτρικών διασυνδέσεων. Καθυστερημένη διασύνδεση ή μη διασύνδεση οδηγεί σε διαίωνιση των αρνητικών συνεπειών της ενεργειακής και κοινωνικοοικονομικής απομόνωσης στα επιμέρους νησιά. Επιπλέον αυτού, δεδομένου ότι η πρωτοβουλία στοχεύει στον περιορισμό της ψαλίδας μεταξύ των αναπτυξιακών προοπτικών μεγάλων και μικρών νήσων, παρατηρείται σημαντική αλληλοκάλυψη με τους στόχους δίκαιης μετάβασης. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο των επιλεξιμοτήτων του Κανονισμού του ΤΔΜ στις περιοχές αυτές, θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις που θα στοχεύουν στην ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, περιλαμβάνοντας, κυρίως, έργα:

- ενεργειακής αποδοτικότητας,
- βιώσιμης κινητικότητας και μικροκινητικότητας (π.χ. πεζοδρομήσεις, ποδηλατόδρομοι), συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτροκίνησης και της δημιουργίας σημείων φόρτισης/ανεφοδιασμού,
- ολοκληρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων και προώθησης της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία,
- εξοικονόμησης και προστασίας φυσικών πόρων, με έμφαση στην ολοκληρωμένη διαχείριση υδατικών πόρων,
- δράσεων περιβαλλοντικής παρακολούθησης, ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης, κ.λπ.

Σημειώνεται ότι έργα πράσινης ηλεκτροπαραγωγής και αποθήκευσης τοπικής κλίμακας θα υλοποιηθούν από άλλα συναφή επιχειρησιακά προγράμματα.

Τέλος, μικρός αριθμός παρεμβάσεων πρόκειται να υλοποιηθεί σε μεγαλύτερους νησιωτικούς οικισμούς, στο πλαίσιο ολοκληρωμένων εδαφικών στρατηγικών (π.χ. Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας).

Ευφυείς κοινότητες

Υποστήριξη της υλοποίησης επενδύσεων για τον ψηφιακό μετασχηματισμό πόλεων και κοινοτήτων, μέσω της υιοθέτησης καινοτόμων, βιώσιμων και ολοκληρωμένων τεχνολογικών λύσεων που καθιστούν τη λειτουργία τους φιλικότερη προς το περιβάλλον και πιο αποδοτική. Με τον τρόπο αυτόν διαμορφώνονται ταυτόχρονα όροι ποιοτικής διαβίωσης για τους πολίτες τους και συνθήκες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας.

Ειδικότερα, αξιοποιώντας τεχνολογίες αιχμής και καινοτόμες προσεγγίσεις, υλοποιούνται έξυπνες λύσεις / εφαρμογές για την προώθηση των τοπικών αναπτυξιακών πολιτικών (τουρισμός, πολιτισμός, κ.λπ.), των κοινωνικών πολιτικών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής (υγεία, αστική κινητικότητα, κ.λπ.), κ.ά.

Ενδεικτικές κατηγορίες Δράσεων ευφυών κοινοτήτων:

- Παρεμβάσεις ψηφιακής ενοποίησης δεδομένων, υποδομών και διαδικασιών, όπου περιλαμβάνονται Δράσεις όπως , η ενοποίηση και αξιοποίηση δεδομένων μέσω ανάπτυξης data utilization platforms για δημιουργία αξίας, νέων προϊόντων και υπηρεσιών (FLAGSHIP)
- Εφαρμογές νέων τεχνολογιών και διαμόρφωση έξυπνων λύσεων για την προώθηση των αναπτυξιακών πολιτικών, όπου περιλαμβάνονται Δράσεις όπως, η ανάπτυξη εφαρμογών και λύσεων έξυπνου τουρισμού και πολιτισμού
- Εφαρμογές νέων τεχνολογιών και διαμόρφωση έξυπνων λύσεων για την προώθηση των κοινωνικών πολιτικών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, όπου περιλαμβάνονται Δράσεις όπως, η ανάπτυξη εφαρμογών και λύσεων έξυπνης αστικής και περιαστικής κινητικότητας, καθώς και η ανάπτυξη εφαρμογών υποστήριξης προνοιακών παροχών σε παιδιά και οικογένειες και κοινωνικών δραστηριοτήτων άθλησης και αναψυχής.

Βασικές ομάδες στόχου:

Οι βασικές ομάδες στόχοι ανά κύρια κατηγορία Παρέμβασης ορίζονται ως ακολούθως:

- Δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανόμενων των κοινωνικών εταίρων, επιμελητηρίων και επαγγελματικών ενώσεων
- ΟΤΑ Α' και Β' / Αναπτυξιακές Εταιρείες ΟΤΑ Α' και Β'
- Πληθυσμός περιοχών παρέμβασης

3.6 Προτεραιότητα 6: Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος

Ο Άξονας Προτεραιότητας της Τεχνικής Βοήθειας περιλαμβάνει τις ενέργειες της τεχνικής υποστήριξης (Τεχνικής Βοήθειας) σχετικά με τον προγραμματισμό, τον σχεδιασμό, την προετοιμασία, τη διαχείριση, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση, τη δημοσιότητα, την εφαρμογή και τον έλεγχο του Προγράμματος ΔΜ, καθώς και δραστηριότητες για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας της Υπηρεσίας Διαχείρισης και των δικαιούχων για την υλοποίηση των έργων. Συνίστανται ιδίως στην προμήθεια αγαθών και λήψη υπηρεσιών, στην κάλυψη δαπανών, καθώς και σε κάθε άλλη απαραίτητη δαπάνη που αποσκοπεί στην ενίσχυση της υλοποίησης των στόχων του Προγράμματος.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα της Προτεραιότητας της Τεχνικής Βοήθειας είναι τα ακόλουθα:

- Άρτια και αποτελεσματική υλοποίηση των παρεμβάσεων του συνόλου του Προγράμματος, παροχή οδηγιών και υποστήριξης προς τους εμπλεκόμενους φορείς και υποστήριξη και υποβοήθηση της διοικητικής δομής που διαχειρίζεται το Πρόγραμμα.
- Αναβάθμιση των συστημάτων και εργαλείων οργάνωσης της διαχείρισης και παρακολούθησης του Προγράμματος.
- Πρόσθετη τεχνική συνδρομή (μελέτες/ εμπειρογνομosύνες, τεχνικοί σύμβουλοι) που ενδέχεται να προκύψει για τη βελτιστοποίηση της υλοποίησης και την υποστήριξη της διαχείρισης και της παρακολούθησης των παρεμβάσεων.
- Ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση και δημοσιότητα του Προγράμματος.
- Οι δράσεις που θα υλοποιηθούν ενδεικτικά είναι οι εξής :
- Υπηρεσίες και υποστήριξη για προετοιμασία, επιλογή, αξιολόγηση, διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο των έργων (σύμβουλοι υποστήριξης)
- Μελέτες, εμπειρογνομosύνες και υπηρεσίες που αφορούν στην εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων Δράσης και οδηγιών εφαρμογής, σε ενέργειες προπαρασκευής, ωρίμανσης, εξειδίκευσης, οργάνωσης, βελτιστοποίησης της εφαρμογής, αξιολόγησης, αποτίμησης των παρεμβάσεων, έρευνες και στατιστικά στοιχεία και ιδίως νέα θέματα που προκύπτουν στην προγραμματική περίοδο 2021-2027.
- Βελτίωση και αναβάθμιση τεχνολογικού εξοπλισμού, ηλεκτρονικών συστημάτων και λογισμικού, υπηρεσίες για την αναβάθμιση των συστημάτων διοίκησης και των πληροφοριακών συστημάτων, την υποστήριξη των μηχανισμών διαχείρισης για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ποιότητας υλοποίησης,, επεξεργασία και διαχείριση δεδομένων
- Υποστήριξη και εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας της Υπηρεσίας Διαχείρισης, των φορέων προγραμματισμού και των φορέων εφαρμογής
- Παρεμβάσεις για την εστιασμένη υποστήριξη δικαιούχων, για την ενίσχυση της διοικητικής τους ικανότητας, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες υλοποίησης των έργων που αναλαμβάνουν. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν επίσης να υλοποιούνται μεμονωμένες παρεμβάσεις για την διάγνωση αναγκών και την ενίσχυση της διαχειριστικής επάρκειας των δικαιούχων.
- Εκπόνηση του Σχεδίου Αξιολόγησης του Προγράμματος και των αξιολογήσεων που προβλέπονται από τον ΚΚΔ.
- Επιμέρους Αξιολογήσεις δράσεων και παρεμβάσεων κατά τη διάρκεια του Προγράμματος και εκ των υστέρων
- Εκ των προτέρων αξιολογήσεις Χρηματοδοτικών Μέσων
- Ενέργειες που αφορούν την προετοιμασία της επόμενης προγραμματικής περιόδου
- Εκπαίδευση των στελεχών της Υπηρεσίας Διαχείρισης του Προγράμματος και των εμπλεκόμενων στην υλοποίηση του Προγράμματος φορέων, δικαιούχων, κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, με διοργάνωση ή συμμετοχή σε σεμινάρια, συνέδρια, διεθνείς και λοιπές συναντήσεις, ημερίδες, δίκτυα, forum κ.λπ.
- Ενέργειες πληροφόρησης, προβολής και δημοσιότητας και των επιμέρους παρεμβάσεων του Προγράμματος που απευθύνονται τόσο σε ενδιαφερόμενους φορείς όσο και στην κοινή γνώμη.
- Ενέργειες ενημέρωσης των δυνητικών δικαιούχων και της κοινής γνώμης σχετικά με όλες τις φάσεις σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων, τη δυνατότητα πρόσβασης και συμμετοχής σε αυτές, την σύσταση και παρακολούθηση της εταιρικής σχέσης κλπ.
- Εξειδίκευση και εφαρμογή Στρατηγικών Επικοινωνίας και Επικοινωνιακών Σχεδίων Δράσης, με σκοπό τη δημοσιοποίηση στους πολίτες της χώρας και της ΕΕ του ρόλου και των επιτευγμάτων ή/και των επιμέρους παρεμβάσεών του, στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία.
- Ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών.

Βασικές ομάδες στόχου:

- Υπηρεσίες Διαχείρισης του Προγράμματος

- Δικαιούχοι Πράξεων του Προγράμματος (Δήμοι, κλπ)
- Υπηρεσίες άλλων Υπουργείων

4 Σχέδιο Χρηματοδότησης Προγράμματος

Προτεραιότητες Προγράμματος	ΔΔ ανά Προτεραιότητα	Ποσοστό	Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες	Περιφέρειες σε Μετάβαση
1.Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	761.000.000,00 €	47%	749.962.936,83 €	11.037.063,17 €
2.Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	257.500.000,00 €	16%	246.029.996,38 €	11.470.003,62 €
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	111.500.000,00 €	7%	106.250.000,00 €	5.250.000,00 €
4.Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου	266.949.100,00 €	17%	260.878.998,21 €	6.070.101,79 €
5.Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	156.060.000,00 €	10%	125.180.000,00 €	30.880.000,00 €
Τεχνική Βοήθεια	64.707.855,00 €	4%	62.016.008,23 €	2.691.846,77 €
Σύνολο	1.617.716.955,00 €	100%	1.550.317.939,65 €	67.399.015,35 €

Προτεραιότητες Προγράμματος	Δυτική Μακεδονία	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο & Κρήτη	Σύνολο	% επί του συνόλου του Προγράμματος
		1.018.644.911,86 €	388.248.261,70 €	210.823.781,43 €	1.617.716.955,00 €
1.Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	494.602.432,84 €	215.827.844,96 €	50.569.722,20 €	761.000.000,00 €	47,0%
2.Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	164.519.515,72 €	51.257.137,69 €	41.723.346,59 €	257.500.000,00 €	15,9%
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	68.000.000,00 €	27.750.000,00 €	15.750.000,00 €	111.500.000,00 €	6,9%
4.Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	197.457.014,65 €	48.803.393,85 €	20.688.691,49 €	266.949.100,00 €	16,5%
5.Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	53.300.000,00 €	29.080.000,00 €	73.680.000,00 €	156.060.000,00 €	9,6%
6.Τεχνική Βοήθεια	40.765.948,65 €	15.529.885,20 €	8.412.021,15 €	64.707.855,00 €	4,0%

Στα ανωτέρω ποσά του ΠΔΑΜ θα πρέπει να προστεθεί ποσό ΔΔ συνολικού ύψους περίπου 300 εκ. ΕΥΡΩ για την αποκατάσταση των εδαφών των λιγνιτικών εκτάσεων, το οποίο θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και αφορά σε 55 εκ. ΕΥΡΩ περίπου για την αποκατάσταση των λιγνιτικών εδαφών της Μεγαλόπολης και 245 εκ. ΕΥΡΩ περίπου για την αποκατάσταση των λιγνιτικών εκτασεων της Δυτικής Μακεδονίας.

Επιπλέον, προβλέπεται να υλοποιηθούν, συμπληρωματικά προς το ΠΔΑΜ, και με βάση τα κριτήρια διαχωρισμού που παρουσιάζονται στα οικεία εδαφικά σχέδια, σειρά αναπτυξιακών παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν από τα αντίστοιχα ΠΕΠ και τα εθνικά τομεακά Προγράμματα της νέας ΠΠ και ιδίως το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2021 – 2027.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ανωτέρω παρεμβάσεις αναμένεται να οδηγήσουν σε σημαντική μόχλευση ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων (τόσο ίδιων, όσο και δανειακών κεφαλαίων) που μπορεί να οδηγήσουν σε διπλασιασμό των διατιθέμενων επενδυτικών πόρων του ΠΔΑΜ στις περιοχές παρέμβασης του Προγράμματος, δημιουργώντας περαιτέρω πολλαπλασιαστικά αναπτυξιακά οφέλη στις περιοχές παρέμβασης.

5 Εταιρική Σχέση

Σχεδιασμός ΠΔΑΜ

Η ενημέρωση και ο διάλογος με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και με την επιχειρηματική κοινότητα είναι διαρκής και ανοιχτός ήδη από την έναρξη των εργασιών κατάρτισης του εθνικού Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, ενώ για την πληρέστερη ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών λειτουργεί διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία δημοσιεύονται όλα τα στρατηγικά και προγραμματικά έγγραφα καθώς και τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Συντονιστικής Επιτροπής κατά τις οποίες αναπτύχθηκε γόνιμος θεσμικός διάλογος με τους Περιφερειάρχες Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου, ενώ παρούσα υπάρχει και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Περαιτέρω, αναπτύχθηκε στενή συνεργασία με τις πρυτανικές αρχές προκειμένου να συν-διαμορφωθεί ο νέος αναβαθμισμένος ρόλος που θα διαδραματίσει το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας στο πλαίσιο της ΔΑΜ. Τέλος, εκτός από την θεσμική διαβούλευση του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, την παρουσίασή του στην αρμόδια Διαρκή Επιτροπή του Ελληνικού Κοινοβουλίου καθώς και στο Υπουργικό Συμβούλιο, πραγματοποιήθηκε πλήθος διαδικτυακών ημερίδων με φορείς, υπηρεσίες και ομάδες εργασίας της τοπικής αυτοδιοίκησης, στις οποίες μετείχαν εκπρόσωποι επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων και ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων και σωματείων εργαζομένων κ.ά. Μέσα από τις διεργασίες αυτές, οι εκπρόσωποι των φορέων είχαν την δυνατότητα να ενημερωθούν για όλα τα ζητήματα της ΔΑΜ καθώς και για το κανονιστικό πλαίσιο της Ε.Ε. και, ως εκ τούτου, να προετοιμαστούν κατάλληλα για τα επόμενα βήματα.

Επιπλέον, για τα τρία Εδαφικά Σχέδια Δυτικής Μακεδονίας, Δ. Μεγαλόπολης και Νήσων που η πρώτη φάση διαβούλευσης ολοκληρώθηκε, έχει οργανωθεί εταιρική σχέση μετά από πρόταση των Περιφερειάρχων Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου ενώ ειδικά για την Χωρική Ενότητα των νησιών, την οργάνωση της εταιρικής σχέσης ανέλαβε η Ομάδα Εργασίας υπό τον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής με τη συμμετοχή, μεταξύ άλλων, του Προέδρου της Συντονιστικής Επιτροπής, των τριών Περιφερειάρχων και των τριών Προέδρων των Περιφερειακών Ενώσεων Δήμων.

Σε εφαρμογή της 2ης Εγκυκλίου του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων για την προετοιμασία του σχεδιασμού των Προγραμμάτων 2021-2027, συγκροτήθηκε Ομάδα Σχεδιασμού του Προγράμματος ΔΑΜ 2021-2027 (ΟΣΠ) καθώς και θεματικές υπο-ομάδες με τη συμμετοχή εκπροσώπων των υπουργείων και εμπλεκόμενων φορέων των περιοχών μετάβασης. Στο πλαίσιο αυτό, καθορίστηκαν οι βασικές αρχές κατάρτισης του Προγράμματος ΔΑΜ στη βάση των προτεραιοτήτων του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης και της χωρικής του διάστασης.

Η Τεχνική Γραμματεία ΣΔΑΜ με την Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος ΔΑΜ «ΟΣΠ ΔΑΜ» προχώρησε στην σύσταση καταλόγου εταίρων και υλοποίησε τον πρώτο κύκλο διαβούλευσης του υπομνηματος κατανόησης (concept paper) του Προγράμματος. Ο πρώτος κύκλος διαβούλευσης περιελάμβανε διαδικτυακή έρευνα ερωτηματολογίου κοινού με συνολικά 32 ερωτήσεις. Το εν λόγω ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ (6 Απριλίου 2021 - 26 Απριλίου 2021) με ανοιχτή πρόσβαση στο κοινό.

Ο κατάλογος εταίρων (στους οποίους απεστάλη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ο σύνδεσμος του ερωτηματολογίου) περιελάμβανε συνολικά 116 εκπροσώπους αρμόδιων περιφερειακών, τοπικών, δημοτικών και άλλων δημόσιων αρχών που σχετίζονται με την χρήση των ταμείων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων και φορέων, οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, περιβαλλοντικών οργανώσεων, φορέων προάσπισης κοινωνικής ένταξης κ.ά.

Στο πλαίσιο του πρώτου κύκλου διαβούλευσης και μετά από εξέταση 64 συμπληρωμένων ερωτηματολογίων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Σημαντικό ποσοστό των εταίρων και φορέων επισημαίνουν την απασχόληση ως τη μείζονα πρόκληση που θα κληθεί να αντιμετωπίσει το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης 2021-2027.
- Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (τόσο σε ανθρώπινο κεφάλαιο όσο και σε υποδομές) και οι δράσεις υποστήριξης της, χαρακτηρίζονται ως εξαιρετικά σημαντικής σπουδαιότητας, μεταξύ των 6 προτεραιοτήτων του υπό σχεδιασμού Προγράμματος.
- Μεγάλος αριθμός πολιτών (όπως προκύπτει από το υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη διαδικασία) επιθυμεί να έχει ενεργή συμμετοχή στη διαβούλευση και την κατάρτιση του Προγράμματος.

Η ανάλυση και τα συμπεράσματα του πρώτου κύκλου διαβούλευσης είναι διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή μέσω της σελίδας της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ.

Ο δεύτερος κύκλος διαβούλευσης θα διεξαχθεί επί του αναλυτικού κειμένου του Προγράμματος ΔΑΜ και των συνοδευτικών Εδαφικών Σχεδίων και θα ολοκληρωθεί με την επίσημη υποβολή του στις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφού ολοκληρωθεί διαβούλευση-συνεργασία με τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Ανάλογες δράσεις διαβούλευσης καθώς και ενημέρωσης του κοινού και των εταίρων (όπως δημοσιοποίηση ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση ενημερωτικών ημερίδων και συζητήσεων) θα δημοσιοποιούνται μέσω του επίσημου ιστότοπου της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ.

Παρακολούθηση και αξιολόγηση ΠΔΑΜ

Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του ΕΠ αποτελεί η Επιτροπή Παρακολούθησης (ΕπΠα) η οποία θα συγκροτηθεί, για την οποία θα ληφθούν μέτρα ουσιαστικής λειτουργίας της και διασφάλισης της αποτελεσματικότητάς της.

Για τον έλεγχο της διαδικασίας μετάβασης δημιουργείται κατάλληλη δομή παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η δομή αυτή είναι κοινή και καλύπτει το σύνολο των λιγνιτικών περιοχών και των νήσων Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κρήτης της ελληνικής επικράτειας. Στο πλαίσιο αυτό συστήνεται Παρατηρητήριο ΔΑΜ, το οποίο θα παρέχει συστηματική και έγκυρη πληροφόρηση και ανάλυση για το είδος και την έκταση των προκαλούμενων μεταβολών στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό των επηρεαζόμενων περιοχών, με σκοπό τη διαμόρφωση πολιτικών και τη λήψη διορθωτικών μέτρων παρέμβασης. Τα αποτελέσματα του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ θα λαμβάνονται υπόψη τόσο από την Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος, όσο και τη Συντονιστική Επιτροπή και από την Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ κατά την εφαρμογή των αρμοδιοτήτων τους, οι οποίες επιγραμματικά είναι :

- Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ: είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση και παρακολούθηση του ΣΔΑΜ, τον συντονισμό των δημόσιων διαβουλεύσεων με τους αρμόδιους φορείς και τις τοπικές κοινωνίες, καθώς και τον συντονισμό για την αξιοποίηση των διαθέσιμων πηγών χρηματοδότησης.
- Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕΠ): εξειδικεύει την εθνική πολιτική ΔΑΜ και είναι αρμόδια για την κατάρτιση και υλοποίηση του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ και του Προγράμματος ΔΑΜ και των υποκείμενων Εδαφικών Σχεδίων. Αποτελεί το ανώτατο όργανο διοίκησης και διεύθυνσης των σχετικών δραστηριοτήτων και διαδικασιών, έχοντας την ευθύνη έναντι της ΚΕΔΑΜ για την αποτελεσματικότητά τους.